

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการโอนสิทธิเรียกร้องในมูลหนี้ตามคำพิพากษา

ระบบกฎหมายของไทยได้รับอิทธิพลและแนวคิดส่วนใหญ่มาจากต่างประเทศ ซึ่งแม้ประเทศไทยจะใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law System) แต่หลักและแนวคิดตามระบบกฎหมายอังกฤษหรือระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law System) ก็มีอิทธิพลต่อกฎหมายไทยไม่น้อย การจะเข้าใจตัวบทกฎหมาย จำเป็นต้องถึงแนวคิดและความเป็นมาของแนวคิดการโอนสิทธิเรียกร้องในมูลหนี้ทั้งระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรและระบบกฎหมายจารีตประเพณี แนวคิดดั้งเดิมนั้นสัญญาก่อให้เกิดความผูกพันกันเป็นส่วนตัวระหว่างบุคคลผู้เป็นคู่สัญญาเท่านั้น บุคคลภายนอกไม่อาจอ้างสิทธิหรือถูกบังคับให้ปฏิบัติตามสัญญาได้ กฎหมายโรมันเดิมมีหลักว่า “บุคคลภายนอกไม่มีสิทธิตามสัญญา (Alteristipularinemopotest)” กฎหมายอังกฤษก็มีหลักเดียวกันนี้ ในกฎหมายจารีตประเพณีเรียกว่าหลักความสัมพันธ์เฉพาะตัวของคู่สัญญา (Privity of Contract) ด้วยเหตุนี้เดิมจึงถือกันว่าสิทธิเรียกร้องโอนกันไม่ได้ ตามหลักกฎหมายโรมันดั้งเดิมนั้น เจ้าหนี้อาจบังคับเอากับเนื้อตัวร่างกายของลูกหนี้ได้และถือว่าหนี้จะจบไปพร้อมความตายของลูกหนี้ บุคคลภายนอกจะมีสิทธิตามสัญญาได้แต่โดยวิธีการแปลงหนี้ใหม่ หรือมอบอำนาจให้บุคคลภายนอกไปฟ้องคดีแทน โดยให้ผู้ฟ้องคดีได้รับผลประโยชน์ไป ซึ่งมีผลคล้ายการโอนสิทธิเรียกร้อง วิธีมอบอำนาจให้ฟ้องคดีใช้กันในประเทศอังกฤษ แทนการโอนสิทธิเรียกร้องในสมัยหนึ่งเช่นกัน แต่การมอบอำนาจให้ฟ้องคดีมีจุดอ่อนที่ว่าหากผู้มอบอำนาจตายลงหรือกลับใจเพิกถอนอำนาจเสียก่อน หรือแอบไปรับชำระหนี้ หรือปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้เสียก่อน ผู้รับมอบอำนาจก็จะไม่ได้รับชำระหนี้ พระเจ้าจัสติเนียนจึงแก้ไขกฎหมายโรมันให้ผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องสามารถฟ้องคดีได้ในนามตนเองโดยไม่ต้องรับมอบอำนาจให้ฟ้องคดี ด้วยความจำเป็นทางการค้าเพื่อความยุติธรรม ทางระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรยกเว้นหลักดังกล่าวขึ้นทีละเล็กละน้อย ทั้งที่เป็นบทบัญญัติของกฎหมายและผลของการตีความสัญญาของศาลหลายประการ ข้อยกเว้นสำคัญ

ที่สุดได้แก่หลักกฎหมายสัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลที่สาม ซึ่งใช้กันอย่างกว้างขวางในประเทศ
 สาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มิใช่แต่กรณีที่มิระบุไว้ในสัญญาโดยชัดแจ้งแต่รวม
 ไปถึงการตีความสัญญาให้บุคคลแปลกหน้าเข้ามารับประโยชน์ตามสัญญา โดยถือว่ามิข้อสัญญาเพื่อ
 ประโยชน์บุคคลภายนอกโดยปริยายอีกด้วย นอกจากนี้ยังเกิดหลักกฎหมายที่ยอมให้บุคคลมีสิทธิฟ้อง
 คดีเองโดยตรงเมื่อมีผลประโยชน์พิเศษเกี่ยวกับการปฏิบัติตามสัญญาของกลุ่มสัญญา เช่น ยอมให้ตัวการ
 ฟ้องบุคคลที่สามซึ่งรับมอบอำนาจไปกระทำการแทนตัวแทน ให้ผู้เช่าฟ้องเรียกค่าเช่าจากผู้เช่าช่วง
 ปัจจุบันประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรมีบัญญัติรับรองให้โอนสิทธิเรียกร้องได้เป็นหลัก
 ทั่วไปในประมวลกฎหมายแพ่ง ส่วนกฎหมายจารีตประเพณีเกิดข้อยกเว้นให้มีการโอนสิทธิเรียกร้อง (Assignment of Chose in Action) ได้ 2 กรณี คือ กรณีส่วนราชการเป็นผู้โอนหรือผู้รับโอนสิทธิเรียกร้อง
 และกรณีของตัวเงิน ต่อมาเกิดหลักอีกวิธีที่ยอมให้โอนสิทธิเรียกร้องได้กว้างขวางขึ้น โดยถือว่าสิทธิชนิด
 นี้เรียกว่า “Chose in Action” เป็นสิทธิในทางทรัพย์สินประเภทหนึ่ง จึงโอนได้อย่างทรัพย์สิน ต่อมา
 Judicature Act, 1973 และ Law of Property Act, 1875 บัญญัติรับรองให้โอนสิทธิเรียกร้องได้เป็นการ
 ทั่วไป คงมีข้อจำกัดอยู่บางกรณีซึ่งถือเป็นข้อยกเว้น

3.1 มาตรการทางกฎหมายระหว่างประเทศ

3.1.1 การโอนสิทธิเรียกร้องตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการโอนสิทธิเรียกร้องในการค้า
 ระหว่างประเทศ ค.ศ.2001 (Convention on Assignment of Receivable in International Trade 2001)

หลักการใน Convention on Assignment of Receivable in International Trade 2001 นี้ มี
 แนวทางจากการที่คณะกรรมการกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (United Nations
 Commission on International Trade Law: UNCITRAL) ซึ่งเป็นหน่วยงานของสหประชาชาติที่มีความ
 เชี่ยวชาญในการพัฒนากฎหมายการค้าระหว่างประเทศได้จัดทำอนุสัญญานี้ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ
 ขจัดปัญหาและอุปสรรคด้านกฎหมายในการโอนสิทธิเรียกร้องให้สามารถทำได้ง่ายและรวดเร็วขึ้นอัน
 จะเป็นผลให้ผู้ประกอบธุรกิจและสถาบันการเงินสามารถหาแหล่งเงินทุนในราคาและค่าใช้จ่ายที่ต่ำลง
 ได้ ซึ่งอนุสัญญานี้จะใช้บังคับกับการโอนสิทธิเรียกร้องเป็นสิทธิตามสัญญาในการชำระเงินเป็นตัวเงิน

โดยครอบคลุมถึงการโอนสิทธิเรียกร้องประเภทต่างๆที่เป็นสิทธิเรียกร้องทางการค้าในการซื้อขายหรือบริการทางธุรกิจ อันรวมไปถึงการโอนสิทธิเรียกร้องในธุรกรรมทางการเงินสมัยใหม่จำนวนมาก ได้แก่ แฟคตอริงแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ และให้สินเชื่อสนับสนุนโครงการ

3.1.1.1 หลักการสำคัญของ Convention on Assignment of Receivable in International Trade 2001

อนุสัญญานี้ได้กำหนดหลักการที่ถือเป็นหัวใจสำคัญคือการกำหนดว่าคู่สัญญาในสัญญานี้ไม่สามารถห้ามการโอนสิทธิเรียกร้องได้ เนื่องจากจะเป็นการขัดขวางการไหลเวียนทางการเงิน และไม่ควรถูกสร้างภาระให้แก่ผู้รับโอนในอันที่ต้องตรวจสอบเอกสารแห่งสิทธิเรียกร้องแต่ละฉบับว่ามีข้อห้ามโอนหรือไม่ ซึ่งกระบวนการในการตรวจสอบจะเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายให้กับผู้รับโอนโดยเฉพาะการทำธุรกรรมทางการเงินสมัยใหม่ที่ต้องมีการโอนสิทธิเรียกร้องครั้งละจำนวนมากๆ หรือรวมถึงการโอนสิทธิเรียกร้องในอนาคต¹ ด้วย โดยอนุสัญญานี้มีความมุ่งหมายให้การโอนสิทธิเรียกร้องสามารถทำได้ง่ายเพื่อให้เจ้าหนี้สามารถหาแหล่งเงินทุนได้ง่ายเพื่อนำมาชำระหนี้โดยไม่ต้องการให้การโอนสิทธิเรียกร้องกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือหน้าที่ของลูกหนี้ที่มีอยู่ นอกจากนั้นแล้วอนุสัญญาดังกล่าวยังมุ่งประสงค์คุ้มครองบุคคลที่สามผู้รับโอน โดยที่อนุสัญญากำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาผู้ที่มีสิทธิดีกว่า ในกรณีที่มีการโอนสิทธิเรียกร้องเดียวกันให้แก่ผู้รับโอนมากกว่าหนึ่งรายขึ้นไปด้วยว่าผู้ใดจะเป็นผู้มีสิทธิดีกว่า หรือเป็นผู้มีสิทธิจะได้รับก่อนนั้นอันถือเป็นประเด็นปัญหาสำคัญในการพิจารณาผู้มีสิทธิดีกว่า

3.1.1.2 การจัดตั้งระบบจดทะเบียน

ระบบจดทะเบียนจะต้องได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่รับจดทะเบียนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการโอนสิทธิเรียกร้อง แม้ว่าการโอนสิทธิเรียกร้องนี้จะไม่ใช่การโอนสิทธิเรียกร้องระหว่างประเทศก็ตาม โดยที่ระเบียบข้อบังคับจะกำหนดขึ้นโดยนายทะเบียนหรือหน่วยงานที่มีอำนาจควบคุมและระเบียบข้อบังคับจะมีการกำหนดลักษณะวิธีการทำงานของระบบจดทะเบียน โดยละเอียดรวมถึงขั้นตอนในการ

¹ วิจารณ์ มังคละธนะกุล, “อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการโอนสิทธิเรียกร้องในการค้าระหว่างประเทศ ค.ศ. 2001,” วารสารกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, น. 201(2546).

ดำเนินการ เพื่อแก้ปัญหาเมื่อเกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับการทำงานของระบบจดทะเบียนด้วยหลักการจดทะเบียนการโอนสิทธิเรียกร้อง²

3.1.1.3 คุณลักษณะของสิทธิเรียกร้องที่นำมาจดทะเบียน³

- 1) การโอนสิทธิเรียกร้องใดๆ มากกว่าหนึ่งรายการจากผู้โอนให้แก่ผู้รับโอน
- 2) การโอนสิทธิเรียกร้องที่ยังมิได้กระทำการ
- 3) การโอนสิทธิเรียกร้องในอนาคต โดยไม่คำนึงว่าสิทธิเรียกร้องดังกล่าวจะมีอยู่แล้ว ณ เวลาที่จดทะเบียนหรือไม่ก็ตาม

3.1.1.4 ผู้จดทะเบียน

บุคคลใดๆ อาจจดทะเบียนข้อมูลเกี่ยวกับการโอนสิทธิเรียกร้องได้ ณ สำนักงานทะเบียนตามระเบียบข้อบังคับการจดทะเบียน⁴

² Article 3

Establishment of a registration system

A registration system will be established for the registration of data about assignments, even if the relevant assignment or receivable is not international, pursuant to the regulations to be promulgated by the registrar and the supervising authority. Regulations promulgated by the registrar and the supervising authority under this annex shall be consistent with this annex. The regulations will prescribe in detail the manner in which the registration system will operate, as well as the procedure for resolving disputes relating to that operation.

³ Article 4

Registration

2. A single registration may cover one or more assignments by the assignor to the assignee of one or more existing or future receivables, irrespective of whether the receivables exist at the time of registration.

⁴ Article 4

Registration

1. Any person may register data with regard to an assignment at the registry in accordance with this annex and the regulations. As provided in the regulations, the data registered shall be the identification of the assignor and the assignee and a brief description of the assigned receivables.

3.1.1.5 รูปแบบการจดทะเบียน

1) ข้อมูลเกี่ยวกับผู้โอนสิทธิเรียกร้องและข้อมูลของผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องอันประกอบไปด้วย ชื่อ ที่อยู่

2) รายละเอียดต่างๆ อันเกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องที่โอน ซึ่งการจดทะเบียนการโอนสิทธิเรียกร้องนี้อาจเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องในปัจจุบันหรือที่จะมีในอนาคตก็ตาม จะต้องระบุรายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องที่โอนนั้น

3.1.1.6 ความมีผลใช้บังคับในการจดทะเบียน

การจดทะเบียนหรือแก้ไขเพิ่มเติมจะมีผลนับแต่เวลาที่ข้อมูลที่จดทะเบียนนี้ได้รับการเปิดเผยให้บุคคลทั่วไปเข้าถึงได้ โดยผู้จดทะเบียนอาจจะระบุระยะเวลาในการมีผลบังคับใช้ของการจดทะเบียนไว้ด้วย โดยสามารถเลือกจากระยะเวลาต่างๆ ที่มีให้เลือกในระเบียบข้อบังคับการจดทะเบียน และสำหรับกรณีที่ไม่มีการระบุเวลาดังกล่าวไว้เป็นการเฉพาะ ให้ถือว่าการจดทะเบียนมีผลเป็นระยะเวลา 5 ปี⁵

3.1.1.7 ผลการจดทะเบียนการโอนสิทธิเรียกร้อง

1) การคุ้มครองหนี้

การจดทะเบียนการโอนสิทธิเรียกร้องนี้ถือการจดทะเบียนเป็นสำคัญด้วยเหตุดังกล่าวระบบจดทะเบียนจึงให้ลูกหนี้สามารถเข้าถึงสืบค้นรายละเอียดการจดทะเบียนได้เพื่อลูกหนี้จะสามารถทราบถึงรายละเอียดการโอนสิทธิเรียกร้อง ชื่อ ที่อยู่ของเจ้าหนี้หรือผู้รับโอนเพื่อลูกหนี้สามารถชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ที่แท้จริงอันจะส่งผลให้หนี้ระงับได้

⁵ Article 4

Registration

4. Registration or its amendment is effective from the time when the data set forth in paragraph 1 of this article are available to searchers. The registering party may specify, from options set forth in the regulations, a period of effectiveness for the registration. In the absence of such a specification, a registration is effective for a period of five years.

2) การยกการโอนสิทธิเรียกร้องขึ้นชั้นลูกหนี้

ระบบจดทะเบียนการโอนสิทธิเรียกร้องนี้ถือหลักฐานทางทะเบียนเป็นสำคัญ ดังนั้นผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องที่ได้จดทะเบียนการโอนไว้สามารถขอรับผลการสืบค้นทางทะเบียนเป็นลายลักษณ์อักษรจากสำนักงานทะเบียนและสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานได้และในกรณีที่ไม่มีพยานหลักฐานอื่นมาหักล้าง ให้ถือว่าผลการสืบค้นดังกล่าวเป็นหลักฐานของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสืบค้นนั้น โดยให้รวมถึงข้อมูล วันเวลาจดทะเบียน และลำดับการจดทะเบียน ซึ่งหลักฐานดังกล่าวผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องสามารถยกขึ้นชั้นลูกหนี้ได้

3) การคุ้มครองบุคคลภายนอก

การที่ระบบจดทะเบียนให้มีการบันทึกข้อมูลบางประการในการโอนสิทธิเรียกร้องลงในระบบทะเบียนของทางราชการโดยความสนใจของผู้จดทะเบียน วัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิบุคคลภายนอก โดยเป็นการแจ้งให้บุคคลภายนอกทราบว่ามีการโอนสิทธิเรียกร้องเกิดขึ้นแล้ว และเพื่อวางแผนทางในการตัดสินใจพิพาทเกี่ยวกับลำดับสิทธิระหว่างผู้รับโอนหลายรายในกรณีที่สิทธิเรียกร้องดังกล่าวมีผลสมบูรณ์เท่าเทียมกัน

ระบบจดทะเบียนการโอนสิทธิเรียกร้องนี้จะมีผลเมื่อบุคคลภายนอกสามารถเข้าสืบค้นข้อมูลที่จดทะเบียนโดยบุคคลใดๆ สามารถเข้าสืบค้นข้อมูลของสำนักทะเบียนได้ตามรายละเอียดที่ปรากฏในรายการจดทะเบียนและมีสิทธิขอรับผลการสืบค้นเป็นลายลักษณ์อักษรได้⁶ ซึ่งในการให้บุคคลภายนอกสามารถสืบค้นได้เป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่บุคคลภายนอก และการสืบค้นดังกล่าวไม่ถือเป็นการละเมิดข้อมูลความลับที่จำเป็นเกี่ยวกับการทำธุรกรรมทางการเงินเนื่องจากข้อมูลที่เปิดเผยให้

⁶ Article 5

Registry searches

1. Any person may search the records of the registry according to identification of the assignor, as set forth in the regulations, and obtain a search result in writing.

2. A search result in writing that purports to be issued by the registry is admissible as evidence and is, in the absence of evidence to the contrary, proof of the registration of the data to which the search relates, including the date and hour of registration.

สืบค้นได้ สำนักงานทะเบียนเป็นข้อมูลที่มีขอบเขตจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่สืบค้นได้เป็นข้อมูลที่ใช้เป็นการพิสูจน์ลำดับสิทธิ อันได้แก่ วันเวลาการจดทะเบียน รวมถึงลำดับสิทธิในการจดทะเบียน

4) การยกการโอนสิทธิเรียกร้องขึ้นชั้นบุคคลภายนอก

ดังที่ได้กล่าวมาการใช้ระบบจดทะเบียนการโอนสิทธิเรียกร้องนี้ถือหลักฐานทางทะเบียนเป็นสำคัญ ดังนั้นหากผู้รับโอนได้ดำเนินการจดทะเบียนโอนสิทธิเรียกร้องอย่างถูกต้องครบถ้วนลงในระบบทะเบียนแล้วย่อมสามารถยกการโอนสิทธิเรียกร้องดังกล่าวขึ้นชั้นบุคคลภายนอกได้

5) การกำหนดลำดับสิทธิระหว่างผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องหลายราย

ในบรรดาผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องหลายรายที่ได้รับโอนสิทธิเรียกร้องอย่างเดียวกันจากผู้โอนรายเดียวกันนั้น การกำหนดลำดับสิทธิจะเป็นไปตามลำดับก่อนหลังของการจดทะเบียนข้อมูลการโอนโดยไม่คำนึงถึงเวลาในการโอนสิทธิเรียกร้อง แต่หากไม่มีการจดทะเบียนการโอนสิทธิเรียกร้อง การกำหนดลำดับสิทธิจะอ้างอิงกับเวลาในการโอนสิทธิเรียกร้อง

6) การกำหนดลำดับสิทธิระหว่างผู้รับโอนและผู้บริหารแผนของผู้โอนในกระบวนการล้มละลายหรือเจ้าหนี้ของผู้โอน

หากมีการจดทะเบียนการโอนสิทธิเรียกร้องก่อนการเริ่มต้นของกระบวนการฟ้องล้มละลายเกี่ยวกับทรัพย์สินและกิจการของผู้โอนหรือก่อนเริ่มต้นของกระบวนการอายัดสิทธิเรียกร้องที่อยู่ในความครอบครองของผู้โอนแล้ว ผู้รับโอนจะมีสิทธิเหนือกว่าเจ้าหนี้ของผู้โอน ดังนั้นผู้รับโอนจะได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้ไม่มีประกัน

3.2 มาตรการทางกฎหมายต่างประเทศ

3.2.1 มาตรการทางกฎหมายต่างประเทศในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law System)

(1) กฎหมายญี่ปุ่น

ระบบกฎหมายญี่ปุ่นซึ่งใช้ประมวลกฎหมายแพ่ง ได้มีบทบัญญัติในเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องไว้ในบทบัญญัติมาตรา 466-473 ซึ่งเป็นเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องในกรณีทั่วไปนอกจากนี้ ญี่ปุ่นซึ่งมีวิวัฒนาการในการทำธุรกรรมทางการเงินสมัยใหม่จำนวนมาก ยังมีการบัญญัติกฎหมายพิเศษ

ขึ้นมา ซึ่งเป็นบทบัญญัติอันเกี่ยวกับการโอนสิทธิเรียกร้องในการทำธุรกรรมทางการเงินสมัยใหม่ เพื่อใช้เป็นกฎเกณฑ์พิเศษสำหรับการทำธุรกรรมทางการเงินสมัยใหม่ อาทิ การแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ การทำแฟคตอริงซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายที่เอื้อต่อการโอนสิทธิเรียกร้องเป็นจำนวนทั้งยังให้การคุ้มครองผู้ลงทุนจากกรณีผู้โอนสิทธิเรียกร้องล้มละลาย มีกระบวนการในคุ้มครองบุคคลที่สาม ลดขั้นตอนทางกฎหมาย ช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการโอนสิทธิเรียกร้องรวมถึงการรองรับต่อรูปแบบการโอนสิทธิเรียกร้องต่างที่จะมีขึ้นในธุรกรรมทางการเงินสมัยใหม่เหล่านี้ อาทิ การโอนสิทธิเรียกร้องในอนาคต เป็นต้น

กฎเกณฑ์การโอนสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น⁷

1. เงื่อนไขการโอนสิทธิเรียกร้อง

โดยหลักตามประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น สิทธิเรียกร้องทุกประเภทสามารถโอนกันได้เว้นแต่สภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้โอน⁸ ได้แก่ สิทธิเรียกร้องที่เป็นการเฉพาะตัวสิทธิเรียกร้องในการได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดู เป็นต้น

สำหรับเงื่อนไขในการโอนสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงนั้น กฎหมายไม่ได้กำหนดแบบพิธีไว้ การโอนสิทธิเรียกร้องจึงสามารถโอนกันได้และมีผลสมบูรณ์ทันทีที่คู่สัญญาสองฝ่าย ได้แก่ ผู้โอนและผู้รับโอนได้แสดงเจตนาตรงกันในการโอน

⁷ Hiroshi Oda, *Basic Japanese Law*, pp. 107 – 108; Becker, *Annotated Civil Code of Japan*, pp. 73 – 80.

⁸ The Civil Code of Japan

Article 466 “An Obligation – right may be assigned unless its nature does not permit assignment.

The provision of conceding Paragraph do not apply when the parties concerned have made a contrary expression of intention. But such expression of intention cannot be set up against third persons in good faith.

สิทธิเรียกร้องสามารถโอนกันได้ เว้นแต่สภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้โอน

ความในวรรคก่อนไม่ใช้บังคับหากคู่สัญญาดกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น แต่การตกลงเช่นนั้นไม่สามารถยกขึ้นต่อสู้บุคคลภายนอกผู้สุจริตได้

โดยจะทำเป็นหนังสือหรือไม่ก็ได้ อีกทั้งไม่มีข้อกำหนดว่าจะต้องส่งมอบเอกสารหรือหลักฐานแห่งสิทธิต่อกัน

2. การนำผลการโอนสิทธิเรียกร้องขึ้นชั้นต่อบุคคลอื่น

2.1 การยกขึ้นชั้นลูกหนี้

การจะยกการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นขึ้นชั้นลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้เมื่อผู้โอนได้มีหนังสือบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้ได้ให้ความยินยอมเป็นหนังสือในการโอนนั้นตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 467 วรรค 1⁹

2.2 การยกขึ้นชั้นบุคคลภายนอก

การโอนสิทธิเรียกร้องจะสามารถยกขึ้นชั้นบุคคลภายนอกได้ต่อเมื่อผู้โอนได้บอกกล่าวการโอนแก่ลูกหนี้หรือลูกหนี้ได้ให้ความยินยอมด้วยในการโอน โดยการทำเป็นหนังสือที่มีการบันทึกเวลาระบุชัดเจนเป็นทางการหรือเป็นเอกสารซึ่งรับรองโดยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจและระบุวันที่แน่นอนในการบอกกล่าวตามประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 467 วรรค 2

การที่ผู้โอนกับผู้รับโอนตกลงโอนสิทธิเรียกร้องกันมีผลให้สิทธิเรียกร้องโอนผ่านมือจากผู้โอนไปยังผู้รับโอนทันที แต่การจะยกขึ้นต่อลูกหนี้ได้ต่อเมื่อลูกหนี้รู้ถึงการโอนแล้ว ไม่ว่าจะโดยวิธีการที่ผู้โอนบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้ยินยอมด้วยในการโอนโดยการยกขึ้นต่อผู้

⁹ The Civil Code of Japan

Article 467 “The assignment of an obligation performable to a specified creditor cannot be set up against the debtor, or other third persons, unless the assignor has notified the fact to debtor or the letter has consented thereto.

The notification or consent of the preceding Paragraph cannot be set up against their persons other than the debtor unless it is made by an instrument bearing an authenticated date.”

การโอนสิทธิเรียกร้องไม่อาจยกขึ้นชั้นลูกหนี้หรือบุคคลภายนอก เว้นแต่ผู้โอนได้บอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้ได้ให้ความยินยอมในการนั้นแล้ว

การบอกกล่าวหรือให้ความยินยอมตามวรรคก่อนไม่อาจยกขึ้นชั้นบุคคลภายนอกได้ เว้นแต่การบอกกล่าวหรือให้ความยินยอมนั้นได้ทำเป็นเอกสาร ลงวันที่ รับรองโดยเจ้าพนักงาน

ลูกหนี้ คือการที่ผู้รับโอนเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ และการโอนสิทธิเรียกร้องที่จะยกขึ้นต่อสู้บุคคลภายนอกได้ต่อเมื่อการบอกกล่าวหรือให้ความยินยอมนั้นได้ทำเป็นหนังสือลงวันที่และรับรองโดยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ ซึ่งการบอกกล่าวการโอนหรือการให้ความยินยอมดังกล่าวเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาสิทธิของบุคคลภายนอก โดยบุคคลภายนอกที่ได้รับความยินยอมจากลูกหนี้ก่อนย่อมมีสิทธิดีกว่าผู้อื่น

โดยบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นกำหนดว่าในการอ้างการโอนสิทธิเรียกร้องอันบุคคลภายนอกนั้น มาตรา 467 วรรค 2 ให้ถือว่าผู้ที่ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้โอนได้ก็หลักกฎหมายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย

3. ผลทางกฎหมายของการโอนสิทธิเรียกร้อง

กรณีที่ลูกหนี้ได้ให้ความยินยอมโดยไม่ติดเงื่อนไข แม้ว่ามีกรณีที่ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้โอนได้ก็ตาม ลูกหนี้ไม่อาจยกกรณีเหล่านั้นขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนได้¹⁰

¹⁰ Article 468 When the debtor has given the consent of the preceding Article without making any reservation, even when there are circumstances which could have been setup against the assignor, they cannot e set up against the assignee. But if the debtor has paid anything to the assignor in order to extinguish the obligation it can be recovered, or if he has incurred any obligation to the assignor, he may regard it as non-existent.

When the assignor has merely notified the assignment to the debtor, the letter may set up against the assignee any defense which he coals have set up against the assignor previous to the receipt of such notification.

มาตรา 468 “หากลูกหนี้ได้รับความยินยอมตามความในมาตราก่อนโดยมิได้ติดเงื่อนไข แม้จะมีกรณีที่อาจยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้โอนได้ก็ตาม ลูกหนี้ก็ไม่อาจยกกรณีเหล่านั้นขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้รับโอนได้เช่นกัน แต่ถ้าเพื่อให้ระงับหนี้ลูกหนี้ได้มอบทรัพย์สินแก่ผู้โอน ลูกหนี้ย่อมมีสิทธิได้รับทรัพย์สินนั้นคืน หรือเพื่อการนั้นลูกหนี้รับภาระเป็นหนี้ อย่างหนึ่งอย่างใดขึ้นใหม่ ให้ถือว่าหนี้้นไม่ได้เกิดขึ้นเลย

ในกรณีที่ผู้โอนเพียงแต่ได้รับคำบอกกล่าวการโอนต่อลูกหนี้ ลูกหนี้ย่อมสามารถยกเอากรณีที่ตนอาจใช้เป็นข้อต่อสู้ผู้โอนก่อนที่จะได้รับคำบอกกล่าวมาเป็นข้อต่อสู้ผู้รับโอนได้”

กรณีที่ถูกหนี้เพียงได้รับคำบอกกล่าวลูกหนี้ย่อมสามารถยกเอากรณีนี้อาจใช้ยกเป็นข้อต่อสู้ผู้โอนขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนได้

(2) กฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศส

การโอนสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศสไม่มีแบบ สัญญาสมบูรณ์เมื่อผู้โอนกับผู้รับโอนแสดงเจตนาต้องตรงกัน แม้ตามประมวลกฎหมายแพ่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส บัญญัติให้การโอนสิทธิเรียกร้องจะต้องส่งมอบเอกสารหลักฐานแห่งสิทธิ แต่ศาลสาธารณรัฐฝรั่งเศสตีความว่า การโอนสิทธิเรียกร้องสมบูรณ์โดยไม่ต้องส่งมอบเอกสารหลักฐานแห่งสิทธิหากคู่กรณีตกลงกันเช่นนั้น แต่การโอนสิทธิเรียกร้องจะใช้ยับยบุคคลภายนอกได้ก็ต่อเมื่อบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้โดยทำเป็นเอกสารของนายอำเภอ หรือให้ความยินยอมโดยทำเป็นเอกสารของโนตารีพับลิก ก่อนหน้านั้นหากลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ก่อนบอกกล่าวแก่ลูกหนี้หรือก่อนลูกหนี้ให้ความยินยอมลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้ อย่างไรก็ตามผู้รับโอนฟ้องคดีได้แม้ยังไม่ได้บอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้ยังไม่ได้ยินยอมโดยถือว่าการฟ้องคดีเป็นการบอกกล่าวการโอนแก่ลูกหนี้แล้ว

(3) กฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

การโอนสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีอยู่ในรูปแบบนิติกรรมคู่ความสมบูรณ์ในนิติกรรมการโอนสิทธิเรียกร้องแยกอยู่ต่างหากจากนิติกรรมที่เป็นมูลเหตุแห่งการโอนไม่ว่านิติกรรมที่เป็นมูลเหตุแห่งการโอนจะไม่สมบูรณ์ด้วยประการใด ก็ไม่กระทบกระเทือนถึงนิติกรรมการโอนสิทธิเรียกร้อง เช่น ลูกหนี้โอนสิทธิเรียกร้องเพื่อประกันหนี้แก่เจ้าหนี้ หากภายหลังลูกหนี้ชำระหนี้แล้วสัญญาโอนสิทธิเรียกร้องก็ยังสมบูรณ์

ในส่วนของแบบการโอนสิทธิเรียกร้องสมบูรณ์เมื่อผู้โอนกับผู้รับโอนแสดงเจตนาต้องตรงกัน ไม่ต้องทำเป็นหนังสือหรือแบบพิธีอื่นใด ผู้รับโอนเข้าเป็นเจ้าหนี้คนใหม่แทนเจ้าหนี้เดิมทันทีไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ หรือต้องให้ลูกหนี้ยินยอมด้วยแต่ถ้าลูกหนี้ไม่รู้ถึงการโอนแล้วลูกหนี้ชำระหนี้ ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้ หรือหากผู้โอนฟ้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้แล้ว และศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ชำระหนี้แก่ผู้โอนแล้วผู้รับโอนไม่อาจเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้อีกได้ และลูกหนี้อาจยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนได้

เมื่อการโอนสิทธิเรียกร้องสมบูรณ์ทันทีที่แสดงเจตนาต้องตรงกันระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอนโดยไม่ต้องทำตามแบบ ถ้าผู้โอนนำไปโอนต่อให้บุคคลอื่น ผู้รับโอนรายแรกย่อมมีสิทธิดีกว่าไม่คำนึงว่าผู้รับโอนรายหลังจะสุจริต เสียค่าตอบแทนหรือได้บอกกล่าวการโอนต่อลูกหนี้ก่อนหรือไม่ แต่หากลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่ผู้รับโอนรายหลังโดยไม่รู้การโอนรายแรก ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้

3.2.2 มาตรการทางกฎหมายในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law System)

(1) กฎหมายสหรัฐอเมริกา

ตามกฎหมายของมลรัฐต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา สิทธิเรียกร้องโอนได้เสมอ ยกเว้นการโอนที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือ ขัดต่อเจตนาคู่กรณี ส่วนสิทธิเรียกร้องที่เป็นการเฉพาะตัวโอนได้ก็แต่ได้รับความยินยอมจากลูกหนี้เท่านั้น สิทธิเรียกร้องที่เป็นการเฉพาะตัวได้แก่ สิทธิเรียกร้องที่โดยสภาพมีแต่เจ้าหนี้เท่านั้นที่จะเรียกให้ชำระหนี้ได้ สิทธิเรียกร้องที่ลูกหนี้ต้องชำระหนี้หากมีเหตุการณ์ไม่แน่นอนเกิดขึ้น แล้วการโอนจะเพิ่มโอกาสให้เหตุการณ์เกิดขึ้น สิทธิเรียกร้องที่การโอนจะทำให้หน้าที่ของลูกหนี้เปลี่ยนแปลงไป และสิทธิเรียกร้องตามสัญญาต่างตอบแทนที่การโอนจะทำให้ลูกหนี้ได้รับชำระหนี้ตอบแทนน้อยลง

วิธีการโอนนั้นไม่มีแบบการโอนสมบูรณ์เมื่อแสดงเจตนา และไม่ต้องบอกกล่าวการโอน แต่หากลูกหนี้ชำระหนี้แก่ผู้โอนโดยไม่รู้ถึงการโอนลูกหนี้เป็นอันหลุดพ้นจากหนี้ แต่ถ้าลูกหนี้ชำระหนี้แก่ผู้โอนทั้งๆ ที่รู้ว่าสิทธิเรียกร้องโอนไปแล้ว ลูกหนี้ต้องชำระหนี้อีกครั้งหนึ่ง

ในกฎหมายแพ่งของอเมริกาได้ปรากฏหลักการโอนสิทธิเรียกร้องใน The Restatement Contracts, Section ¹¹ 150 ความว่า

(1) “ผลการโอนสิทธิเรียกร้อง” อย่างหนึ่ง คือ ทำให้สิทธิได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ของผู้โอนสิ้นสุดลงและผู้รับโอนได้รับสิทธิชำระหนี้เช่นนั้น

¹¹ Smith and Roberson's, Business Law, (St Paul, Minn. West Publishing Co. 1971), p.23.,

ไกวัด ชุ่มวัฒนา, “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการโอนสิทธิเรียกร้อง,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, 2528), น. 62.

(2) การโอนสิทธิเรียกร้องจะไม่เป็นผลเนื่องจากเงื่อนไขของสิทธิ การเพิกถอนโดยผู้โอน เนื่องจากขาดเหตุจูงใจหรือเหตุผลอื่นหรือตกอยู่ในบังคับของกฎหมายเรื่องการฉ้อฉลในการโอนสิทธิเรียกร้องนั้น

นอกจากนี้ ได้กำหนดหลักไว้ใน The Uniform Commercial Code.Sect¹²2-210 ซึ่งมีหลักการดังนี้

(3) ถ้าไม่ได้ตกลงกันเป็นอย่างอื่น สิทธิต่างๆของผู้โอนและผู้รับโอนสามารถโอนกันได้ นอกจากการโอนนั้นจะเปลี่ยนแปลงวัตถุแห่งหนึ่งของคู่สัญญา หรือ เป็นการเพิ่มภาระหรือความเสี่ยงแก่ผู้รับโอนนั้นโดยสัญญาหรือทำให้โอกาสได้รับชำระหนี้ตอบแทนสั้นไปและสิทธิที่จะได้รับค่าเสียหายในกรณีที่ผิดสัญญา และสิทธิในการฟ้องให้ชำระหนี้ทั้งหมดของผู้โอนสามารถโอนได้

(4) การโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญาหรือสิทธิต่างๆภายใต้สัญญา หรือการโอนสิทธิลักษณะทั่วไปที่มีลักษณะใกล้เคียงกันถือเป็นการโอนสิทธิเรียกร้อง เว้นแต่ข้อกำหนดหรือสภาพของสัญญาระบุไว้เป็นอย่างอื่น

(5) การโอนสิทธิเรียกร้องต้องไม่เป็นการโอนสิทธิเรียกร้องที่เปลี่ยนหน้าที่ของคู่สัญญา หรือเพิ่มความเสี่ยงและภาระให้เกิดขึ้นกับคู่สัญญาและผู้โอนจะต้องไม่ทำลายโอกาสที่ผู้รับโอนจะได้รับชำระหนี้ตอบแทน โดยสิทธิและหน้าที่ตามสัญญาที่เป็นคุณสมบัติส่วนบุคคล (Personal Nature) เป็นสิทธิที่ห้ามโอนตามกฎหมายเว้นแต่คู่สัญญาจะได้ตกลงยินยอมไว้ อันได้แก่ ความชำนาญพิเศษ อาชีพพิเศษ เป็นต้น¹³

(6) กฎหมายแพ่งอเมริกาไม่ได้ระบุแบบการโอนสิทธิเรียกร้องไว้โดยเฉพาะ ดังนั้น จึงสามารถโอนโดยการทำเป็นหนังสือหรือด้วยวาจาก็ได้ แต่เพื่อป้องกันสิทธิของผู้รับโอน ผู้รับโอนหรือ

¹² Harold F.Rusk, Business Law, p.1115., ไกวัล ชุ่มวัฒนา, “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการโอนสิทธิเรียกร้อง,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, 2528), น. 62.

¹³ The Uniform Commercial Code.Sect¹³2-210

ผู้รับมอบอำนาจของผู้รับโอนจะต้องส่งคำบอกกล่าวแก่ลูกหนี้เพราะหากลูกหนี้ไม่ได้รับคำบอกกล่าว และได้ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้เดิมไป ลูกหนี้ย่อมหลุดพ้นจากหนี้้นั้น

ตามหลักกฎหมายต่างประเทศดังได้ศึกษามานั้น การโอนสิทธิเรียกร้องนั้นไม่มีแบบ การโอนสมบูรณ์เมื่อผู้โอนกับผู้รับโอนแสดงเจตนาต้องตรงกัน แม้ตามประมวลกฎหมายแพ่งสาธาณรัฐฝรั่งเศส จะกำหนดแบบพิธีว่าต้องส่งมอบเอกสารสิทธิเรียกร้องนั้นการโอนจึงจะสมบูรณ์ แต่ศาลสาธาณรัฐฝรั่งเศสก็ตีความว่า ถ้าคู่ความมีเจตนาให้การโอนสมบูรณ์แม้จะยังไม่ส่งมอบเอกสารเช่นนั้น การโอนก็สมบูรณ์ได้ทันที ส่วนการบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้้นั้น แม้ตามประมวลกฎหมายแพ่งสาธาณรัฐฝรั่งเศสก็ตีความว่า ถ้าคู่ความมีเจตนาให้การโอนสมบูรณ์แม้จะยังไม่ส่งมอบเอกสารเช่นนั้น การโอนก็สมบูรณ์ได้ทันที ส่วนการบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้้นั้น แม้ตามประมวลกฎหมายแพ่งสาธาณรัฐฝรั่งเศสจะกำหนดแบบพิธีการการบอกกล่าวและการให้ความยินยอมของลูกหนี้ไว้ แต่ศาลสาธาณรัฐฝรั่งเศสกลับตีความว่าให้ถือว่าการฟ้องคดีเป็นการเป็นการบอกกล่าวการโอนเช่นกัน ส่วนกฎหมายของอังกฤษ เยอรมันและสหรัฐอเมริกา ไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวการโอนก็ใช้ยันลูกหนี้ได้ แต่ถ้การไม่บอกกล่าวก่อความเสียหายแก่ลูกหนี้ เช่น ลูกหนี้ชำระหนี้ไปแล้วลูกหนี้ย่อมหลุดพ้นจากหนี้ หรือหากลูกหนี้มีข้อต่อสู้ต่อผู้โอน ก็ยังคงยกขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนได้ จะเห็นได้ว่ากฎหมายพัฒนาไปในแนวทางที่ตัดขั้นตอนและแบบพิธีออก โดยยังคงคุ้มครองคู่กรณีทุกฝ่าย โดยเฉพาะลูกหนี้และบุคคลภายนอกซึ่งไม่ใช่คู่สัญญาการโอนสิทธิเรียกร้อง การตีความของศาล ที่ตีความมุ่งไปตามจุดประสงค์ของนิติกรรมมากกว่าเคร่งครัดในแบบพิธีตามตัวบทกฎหมาย

3.3 มาตรการทางกฎหมายไทย

3.3.1 มาตรการทางกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรการทางกฎหมายในเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายไทย แยกประเภท เป็น

3.3.1.1 การโอนสิทธิเรียกร้องหรือโอนหนี้ที่ต้องชำระให้แก่เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่งโดย

เฉพาะเจาะจง

1. ลักษณะของการโอนสิทธิเรียกร้องหรือโอนหนี้ที่ต้องชำระให้แก่เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่ง โดยเฉพาะเจาะจง¹⁴

การที่เจ้าหนี้ซึ่งมีสิทธิที่จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้นั้นได้โอนสิทธิในการได้รับชำระหนี้ไปให้บุคคลภายนอกเพื่อให้บุคคลภายนอกเข้ามาสวมสิทธิที่จะรับชำระหนี้แทน การโอนสิทธิเรียกร้องจึงมีลักษณะเป็นเพียงการเปลี่ยนตัวบุคคลที่จะได้รับชำระหนี้ คือเปลี่ยนเฉพาะตัวเจ้าหนี้ ในลักษณะที่บุคคลภายนอกเข้ามาแทนที่เจ้าหนี้เดิมในหนี้อันเดิม ความสัมพันธ์ทางหนี้จึงยังคงอยู่ต่อไปหาได้ระงับไปแต่อย่างใดไม่

2. เหตุที่ก่อให้เกิดการโอนสิทธิเรียกร้อง

2.1 สัญญาโอนสิทธิเรียกร้องโดยได้รับคำตอบแทน¹⁵ หรือสัญญาซื้อขายสิทธิเรียกร้อง เรียกง่ายๆ ว่าเป็นสัญญาซื้อขายสิทธิอันเป็นสัญญาไม่มีชื่อ มิใช่สัญญาซื้อขายภายใต้บทบัญญัติในมาตรา 453 แต่ประการใด

2.2 สัญญาโอนสิทธิเรียกร้องโดยไม่ได้รับคำตอบแทนหรือสัญญาโดยเสน่หาสิทธิเรียกร้อง

¹⁴ ดูตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4561/2545 ตอนที่ 11 หน้า 2244 ในการเบิกเงินค่าจ้างทุกงวดจากจำเลย โจทก์จะมีหนังสือส่งมอบงานและขอเบิกเงินจากจำเลยแล้วบริษัท ค. จะมีหนังสือขอรับเงินแทนโจทก์ เพื่อนำมาหักชำระหนี้ ส่วนที่เหลือก็ต้องคืนโจทก์ แม้ตามหนังสือขอรับเงินจะใช้ข้อความว่าโจทก์โอนสิทธิรับเงินค่าจ้างให้แก่บริษัท ค. แต่ตามเจตนาของคู่กรณีหาใช่เป็นการโอนสิทธิเรียกร้องกันไม่ เป็นเพียงโจทก์มอบอำนาจให้บริษัท ค. รับเงินแทนเท่านั้น ; คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5065/2547 ตอนที่ 6 หน้า 1155 การที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังโดยคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทย เห็นชอบการดำเนินการตามโครงสร้างการรวมกิจการระหว่างธนาคารสหธนาคารจำกัด (มหาชน) โจทก์และบริษัทเงินทุน 12 บริษัทโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบธุรกิจเงินทุนธุรกิจหลักทรัพย์และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ.2522 มาตรา 67 จัตวา และพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 38 จัตวา จึงเป็นการรวมโดยผลของกฎหมายดังกล่าว มิใช่การรวมกิจการและโอนสิทธิเรียกร้องโดยทั่วไป

¹⁵ ดูตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2408/2551 ตอนที่ 4 หน้า 700 จำเลยที่ 1 โอนสิทธิเรียกร้องที่มีต่อลูกหนี้ของตนให้แก่โจทก์ และโจทก์ตกลงชำระคำตอบแทนจากการรับโอนสิทธิเรียกร้องให้แก่จำเลยที่ 1 เป็นการโอนสิทธิเรียกร้องตามมาตรา 303 และ 306 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

2.3 สัญญาโอนสิทธิเรียกร้องเพื่อเป็นการชำระหนี้

เหตุที่การโอนสิทธิเรียกร้องเพื่อชำระหนี้ต้องมาจากการตกลงกันเพราะเจ้าหนี้ไม่จำเป็นต้องรับชำระหนี้เป็นอย่างอื่นจากที่ไม่ได้ตกลงกัน ดังนั้น การโอนสิทธิเรียกร้องต้องมาจากการตกลงกันเป็นสัญญา¹⁶ การโอนสิทธิเรียกร้องด้วยเจตนาของเจ้าหนี้ผู้โอนที่ต้องการโอนเท่านั้นน่าจะไม่เพียงพอที่จะก่อให้เกิดการโอนสิทธิเรียกร้องเพราะบุคคลภายนอกอาจไม่รับโอนก็ได้ โดยหลักเหตุผลการโอนสิทธิเรียกร้องของผู้โอนจึงต้องมีการรับโอนด้วยเสมอ

3. ลักษณะของสิทธิเรียกร้องที่จะโอน

3.1 ลักษณะของสิทธิเรียกร้องที่โอนได้¹⁷

¹⁶ เช่นเดียวกับความเห็นของท่านศาสตราจารย์ไพโรจน์ วายุภาพ รายละเอียดโปรดอ่านใน ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2552), น. 384., และเช่นเดียวกับในกฎหมายอิตาลี ซึ่งบัญญัติไว้ชัดเจนในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1260 ว่า “การโอนสิทธิเรียกร้องคือสัญญา” รายละเอียดโปรดอ่านใน Torrente A. & Schlesinger P., *supra* note 5, p.417.

¹⁷ ดูตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 147-148/2544 เล่มที่ 1 หน้า 34 (สำนักงานศาลยุติธรรม) โจทก์ที่ 1 ทำหนังสือโอนสิทธิเรียกร้องในการได้รับเงินจากจำเลยตามสัญญาซื้อขายซุ้มสายเทเหล็กซ์; คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3044/2545 เล่มที่ 5 หน้า 133 สำนักงานศาลยุติธรรม โจทก์โอนสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับเงินค่าที่ดินเพิ่มขึ้นตามคำพิพากษาให้แก่ผู้ร้อง; คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6334/2550 ตอนที่ 9 หน้า 1699 แม้ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้แล้ว สิทธิเรียกร้องที่มีต่อลูกหนี้ก็ยังโอนได้ และแม้ผู้รับโอนจะมีได้มีส่วนได้เสียในมูลหนี้ที่รับโอน สิทธิเรียกร้องนั้นก็โอนได้ เพราะมาตรา 303 วรรคหนึ่งและมาตรา 306 วรรคหนึ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้ห้ามไว้; คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10335/2550 ตอนที่ 11 หน้า 2227 ห้างหุ้นส่วน ร. โอนสิทธิเรียกร้องเงินค่าจ้างก่อสร้างถนนให้โจทก์; คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 799/2551 เล่มที่ 3 หน้า 54 (สำนักงานศาลยุติธรรม) การที่โจทก์ผู้ให้เช่าที่ดินทำหนังสือโอนสิทธิที่จะได้รับค่าเช่าจากจำเลยให้แก่ธนาคาร; คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7683/2552 ตอนที่ 11 หน้า 2035 การที่จำเลยที่ 1 มีหนังสือแจ้งโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ค่าขายสินค้าไม่ว่าหนี้ในปัจจุบันหรืออนาคตที่จำเลยที่ 5 ต้องชำระแก่จำเลยที่ 1 ให้โจทก์แม้จะมีการบอกกล่าวไปยังจำเลยที่ 5 แล้วก็ตาม แต่การที่จำเลยที่ 1 ไม่ได้ส่งมอบสินค้ารายการที่ 1,4 และ 5 แม้เป็นรายการที่รวมอยู่ในสิทธิเรียกร้องที่โอนก็ตามศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นการที่จำเลยที่ 1 โอนสิทธิเรียกร้องต่อจำเลยที่ 5 เกินกว่าสิทธิเรียกร้องที่จำเลยที่ 1 มีต่อจำเลยที่ 5 ส่วนที่เกินนี้จำเลยที่ 5 จึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์

ตามบทบัญญัติในมาตรา 303 วรรคหนึ่งบัญญัติว่า “สิทธิเรียกร้องนั้นท่านว่าจะพึงโอนกันได้ เว้นไว้แต่สภาพแห่งสิทธินั้นเองจะไม่เปิดช่องให้โอนกันได้” ดังนั้น โดยหลักการสิทธิเรียกร้องใดๆ ก็ตามที่เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ของตนชำระหนี้ย่อมโอนได้ทั้งสิ้น แต่ก็ต้องอยู่ภายใต้หลักการที่ว่าสิทธิเรียกร้องที่โอนได้นั้นต้องเป็นสิทธิเรียกร้องในหนี้ที่สมบูรณ์

ถ้าสัญญาที่ก่อหนี้นั้นตกเป็นโมฆะบางส่วน ส่วนที่จะโอนได้ก็คือส่วนของหนี้ที่สมบูรณ์เท่านั้นละเอียดยังดังนี้

(ก) สิทธิที่มีมูลมาจากบ่อเกิดใดก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นจากมูลนิติกรรมสัญญา มูลละเมิดมูลจัดการงานนอกสั่ง มูลทามิควรได้

(ข) สิทธิที่มีวัตถุแห่งหนี้เป็นประเภทใดก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นกระทำการ งดเว้นกระทำการ หรือส่งมอบทรัพย์สิน

3.2 สิทธิเรียกร้องที่โอนไม่ได้

แม้โดยหลักการ สิทธิเรียกร้องใดๆ ที่เจ้าหนี้สามารถเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้แก่ตนได้จะเป็นสิทธิเรียกร้องที่โอนได้ แต่กฎหมายก็กำหนดข้อยกเว้นของสิทธิเรียกร้องที่โอนไม่ได้ไว้ 3 กรณีด้วยกัน ดังนี้

(ก) สิทธิเรียกร้องที่โดยสภาพแห่งสิทธินั้นเองไม่สามารถที่จะโอนได้ ตามมาตรา 303 วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “สิทธิเรียกร้องนั้นท่านว่าจะพึงโอนกันได้ เว้นไว้แต่สภาพแห่งสิทธินั้นเองจะไม่เปิดช่องให้โอนกันได้”

สำหรับสิทธิเรียกร้องที่โดย “สภาพแห่งสิทธิ” โอนไม่ได้นั้นก็หมายถึงสิทธิเรียกร้องที่เป็นสิทธิเฉพาะตัวของเจ้าหนี้หรือเจ้าหนี้เท่านั้นที่มีสิทธิจะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ด้วยเหตุผลพิเศษบางประการ สิทธิเรียกร้องที่โดยสภาพแห่งสิทธิโอนไม่ได้ก็ได้แก่ สิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนที่ไม่เป็นตัวแทนตามตรา 446 หรือสิทธิในการได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมายตรา 1598/41

สิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนที่ไม่เป็นตัวแทนนั้น มาตรา 446 บัญญัติว่า “ในกรณีทำให้เขาเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยก็ดี ในกรณีทำให้เขาเสียเสรีภาพก็ดี ผู้ต้องเสียหายจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความที่เสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินด้วยอีกก็ได้” สิทธิเรียกร้องอันนี้ไม่โอนกันได้

และไม่ตกสืบไปถึงทายาท เว้นแต่สิทธินั้นจะได้รับสภาพกันไว้โดยสัญญาหรือได้เริ่มฟ้องคดีตามสิทธิ นั้นแล้ว

อนึ่งหญิงที่ต้องเสียหายเพราะผู้ใดทำผิดอาญาเป็นทุรศีลธรรมแก่ตนก็ย่อมมีสิทธิเรียกร้อง ทำนองเดียวกันนี้”

โดยสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนที่ไม่เป็นตัวเงินตามมาตรา 446¹⁸ แยกเป็น 2 กรณีคือ

1) กรณีของผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายต่อร่างกาย อนามัยหรือเสรีภาพและความเสียหาย ส่วนหนึ่งที่ได้รับคือความทุกข์ เจ็บปวด อับอาย อันเป็นความเสียหายที่ไม่อาจกำหนดได้ชัดเจนแน่นอนว่าเท่าไรเหมือนกับค่ารักษาพยาบาลที่เห็นชัดเจนว่าเกี่ยวกับ ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่ได้รับความทุกข์เจ็บปวด อับอายนี้เป็นค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ซึ่งเฉพาะผู้เสียหายเท่านั้นที่มีสิทธิเรียกร้องได้ เนื่องจากหากผู้เสียหายตาย ทายาทจะมาเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนที่ไม่เป็นตัวเงิน โดยอ้างว่าตนได้รับความทุกข์เจ็บปวดอับอายไม่ได้ เพราะความทุกข์เจ็บปวดอับอายเป็นเรื่องเฉพาะตัวของผู้เสียหายเท่านั้น

2) กรณีของผู้เสียหายที่เป็นหญิงและถูกกระทำการทำผิดอาญาเป็นทุรศีลธรรม เช่น ถูก ข่มขืน ความทุกข์ อับอาย เจ็บปวดนี้ก็เป็นเรื่องส่วนตัวที่หญิงผู้เสียหายเท่านั้นได้รับและเฉพาะเขา เท่านั้นจึงมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนที่ไม่เป็นตัวเงินได้ แต่หากสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนที่ไม่เป็นตัวเงินนั้น ผู้ทำละเมิดได้ยอมรับที่จะชดใช้ให้อันเป็นการรับสภาพโดยสัญญาแล้ว สิทธิเรียกร้องดังกล่าวเป็นสิทธิเรียกร้องที่เปลี่ยนฐานมาเป็นสิทธิเรียกร้องตามสัญญาจึงเป็นสิทธิเรียกร้องที่สามารถโอนให้บุคคลภายนอกได้ หรือหากผู้เสียหายที่มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนที่ไม่เป็นตัว

¹⁸ รายละเอียดโปรดอ่านเพิ่มเติมใน ศนันท์ภรณ์ (จำปี) โสคติพันธุ์, ถ้อยอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิกวรได้ พร้อมคำอธิบายในส่วนของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2539 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, พิมพ์ครั้งที่ 4 แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2555), น. 325-328.

เงินได้ใช้สิทธิฟ้องร้องแล้วถึงแก่ความตายไป ทายาทก็สามารถดำเนินคดีต่อไป อันมีลักษณะของการรับมรดกความมิได้หมายความว่าสิทธิเรียกร้องนั้นจะโอนกันโดยเจตนาได้แต่อย่างใดไม่

ส่วนสิทธิในการได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมายนั้น มาตรา 1598/41 บัญญัติว่า “สิทธิที่จะได้ค่าอุปการะเลี้ยงดูนั้น จะสละหรือโอนมิได้และไม่อยู่ในข่ายแห่งการบังคับคดี” สำหรับผู้มีสิทธิได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูนั้นอาจเป็นสามีภริยามีสิทธิระหว่างกัน หรือบิดามารดากับบุตรก็อาจมีสิทธิระหว่างกันตามมาตรา 1598/38 เพราะมาตรา 1461 วรรคสองบัญญัติว่า “สามีภรรยาต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถและฐานะของตน” และมาตรา 1563 บัญญัติหน้าที่ของบุตรว่า “บุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา” และมาตรา 1564 บัญญัติหน้าที่ของบิดามารดาว่า “บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดู และให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์

บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วแต่เฉพาะผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองมิได้”

เหตุที่สิทธิในการได้ค่าอุปการะเลี้ยงดูโอนไม่ได้นั้นก็เพราะเป็นสิทธิเฉพาะตัวประการหนึ่ง และโดยหลักเหตุผลของการบัญญัติเช่นนี้เพราะการได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูอาจจำเป็นต่อการดำรงชีพของผู้ที่ได้รับซึ่งหากยอมให้มีการโอนสิทธิดังกล่าวได้ หน้าที่ตามความสัมพันธ์ทางครอบครัวในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันนี้ก็จะมีได้รับการปฏิบัติให้บรรลุตามวัตถุประสงค์¹⁹

ดังนั้น หากมีการ โอนสิทธิเรียกร้องที่โดยสภาพแห่งสิทธิโอนไม่ได้ไปยังบุคคลภายนอก การโอนสิทธิเรียกร้องนั้นแม้จะได้ทำเป็นหนังสือตามแบบที่กฎหมายกำหนดก็ต้องถือว่าการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นไม่สมบูรณ์ ตกเป็นโมฆะเพราะเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องที่ต้องห้ามตามกฎหมาย

(ข) สิทธิที่โอนไม่ได้ด้วยเจตนาตามมาตรา 303 วรรคสอง บัญญัติว่า “ความที่กล่าวมานี้ย่อมไม่ใช่บังคับ หากคู่กรณีได้แสดงเจตนาเป็นอย่างอื่น การแสดงเจตนาเช่นว่านี้ ท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริต”

¹⁹ Torrente A. & Schlesinger P., supra note 5, p.417.

กรณีนี้หมายถึงกรณีของสิทธิเรียกร้องที่โดยสภาพโอนได้ แต่เจ้าหนี้และลูกหนี้ตกลงกันไว้ว่าเจ้าหนี้จะไม่โอนสิทธิที่ตนมีต่อลูกหนี้ไปให้บุคคลภายนอก อาจเพราะลูกหนี้ไม่ประสงค์จะชำระหนี้ให้กับบุคคลอื่นนอกจากตัวเจ้าหนี้เท่านั้นหรือเพราะเหตุผลพิเศษประการอื่น

(ค) สิทธิที่โอนไม่ได้โดยบทบัญญัติของกฎหมายตามมาตรา 304 ซึ่งบัญญัติว่า “สิทธิเรียกร้องเช่นใด ตามกฎหมายจะสั่งยึดไม่ได้ สิทธิเรียกร้องเช่นนั้น ท่านว่าจะโอนกันหาได้ไม่” และสิทธิเรียกร้องที่ศาลสั่งยึดไม่ได้ ได้แก่สิทธิเรียกร้องตามมาตรา 286 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง²⁰

²⁰ โดยมาตรา 286 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่น เงินหรือสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปนี้ ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

(1) เบี้ยเลี้ยงชีพซึ่งกฎหมายกำหนดไว้และเงินรายได้เป็นคราวๆ อันบุคคลภายนอกได้ยกให้เพื่อเลี้ยงชีพเป็นจำนวนรวมกันไม่เกินเดือนละหนึ่งหมื่นบาทหรือตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร

(2) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ เบี้ยหวัด หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างในหน่วยราชการ และเงินสงเคราะห์บำนาญ หรือบำเหน็จที่หน่วยราชการได้จ่ายให้แก่คู่สมรส หรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น

(3) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ ค่าชดเชย เงินสงเคราะห์ หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของพนักงาน ลูกจ้าง หรือคนงาน นอกจากที่กล่าวไว้ใน (2) ที่นายจ้างจ่ายให้แก่บุคคลเหล่านั้น หรือคู่สมรส หรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น เป็นจำนวนรวมกันไม่เกินเดือนละหนึ่งหมื่นบาท หรือตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร

(4) เงินฌาปนกิจสงเคราะห์ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้รับอันเนื่องมาแต่ความตายของบุคคลอื่น เป็นจำนวนตามที่จำเป็นในการดำเนินการฌาปนกิจศพตามฐานะของผู้ที่ศาลเห็นสมควร

ในกรณีที่ศาลเป็นผู้กำหนดจำนวนเงินตาม (1) และ (3) ให้ศาลกำหนดให้ไม่น้อยกว่าอัตราเงินเดือนขั้นต่ำสุดของข้าราชการพลเรือนในขณะนั้นและไม่เกินอัตราเงินเดือนขั้นสูงสุดของข้าราชการพลเรือนในขณะนั้น โดยคำนึงถึงฐานะในทางครอบครัวของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและจำนวนบุพการีและผู้สืบสันดานซึ่งอยู่ในความอุปการะของลูกหนี้ตามคำพิพากษาด้วย

ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจออกคำสั่งยึดตามมาตรา 311 วรรคสอง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจกำหนดจำนวนเงินตาม (1) (3) และ (4) และให้นำความในวรรคสองมาใช้บังคับแก่การกำหนดจำนวนเงินตาม (1) และ (3) โดยอนุโลม แต่ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียใน

3.3 ผลของการโอนสิทธิเรียกร้องที่โอนไม่ได้

ผลของการโอนสิทธิเรียกร้องที่โอนไม่ได้จะต้องแยกเป็น 2 กรณีคือ

(ก) การฝ่าฝืนโอนสิทธิเรียกร้องที่โดยสภาพแห่งสิทธินั้นโอนไม่ได้หรือมีกฎหมายห้ามโอน การโอนสิทธินั้นจึงตกเป็นโมฆะเพราะเป็นการทำนิติกรรมที่แตกต่างจากกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยจึงตกเป็นโมฆะตามมาตรา 151

(ข) การฝ่าฝืนโอนสิทธิเรียกร้องที่ต้องห้ามตามเจตนา มิได้ส่งผลให้การโอนสิทธิเรียกร้องนั้นตกเป็นโมฆะแต่อย่างใด ส่งผลให้การโอนย่อมไม่มีผลต่อลูกหนี้ตามเจตนาที่ได้ตกลงกันไว้ แต่เนื่องจากเป็นสิทธิเรียกร้องที่โดยสภาพโอนได้ หากมีบุคคลภายนอกที่สุจริตเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นผู้รับโอนกล่าวคือมารับโอนโดยไม่รู้ข้อห้ามดังกล่าว และได้บอกกล่าวการโอนเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้แล้ว การโอนสิทธิเรียกร้องที่สมบูรณ์นั้นย่อมยกขึ้นต่อสู้ลูกหนี้ได้ทำให้ลูกหนี้ต้องชำระหนี้แก่ผู้รับโอน แต่ลูกหนี้ก็อาจไปเรียกร้องต่อเจ้าหนี้เดิมให้รับผิดชอบในฐานะผิดสัญญาได้เป็นอีกส่วนหนึ่ง

3.4 วิธีการในการโอนสิทธิเรียกร้อง

วิธีการในการโอนสิทธิเรียกร้องแบ่งตามประเภทของการโอนสิทธิเรียกร้องแยกเป็น ดังนี้

3.4.1 การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ที่ต้องชำระให้แก่เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง²¹

การบังคับคดีไม่เห็นด้วยกับจำนวนเงินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนด บุคคลดังกล่าวอาจยื่นคำร้องต่อศาลภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้ทราบถึงการกำหนดจำนวนเงินเช่นนั้น เพื่อขอให้ศาลกำหนดจำนวนเงินใหม่ได้ ในกรณีที่พฤติการณ์แห่งการดำรงชีพของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้เปลี่ยนไป บุคคลตามวรรคสามจะยื่นคำร้องให้ศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดี แล้วแต่กรณี กำหนดจำนวนเงินตาม (1) และ (3) ใหม่ก็ได้

คำสั่งของศาลที่เกี่ยวกับการกำหนดจำนวนเงินตามมาตรา 11 ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ได้และคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด”

²¹ ดูตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ 8040/2544 หน้า 160 การโอนสิทธิเรียกร้องระหว่างผู้ร้องกับจำเลยที่ 1 ได้ทำเป็นหนังสือและมีกรบอกกล่าวการโอนเป็นหนังสือไปยังการกีฬาแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นลูกหนี้ของจำเลยที่ 1 อีกทั้งการกีฬาแห่งประเทศไทยได้ตอบรับการโอนเป็นหนังสือแล้ว การโอนสิทธิเรียกร้องนี้เกิดผลสมบูรณ์ตามมาตรา 306 วรรคหนึ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อันมีผลให้สิทธิเรียกร้องตกเป็นของผู้ร้องนับแต่วันที่การกีฬาแห่งประเทศไทยรับทราบการโอนสิทธิเรียกร้องนั้น จำเลยย่อมหมดสิทธิที่จะรับเงินดังกล่าว การที่การกีฬาแห่งประเทศไทย

ไทยไม่ยอมจ่ายเงินให้ผู้ร้องและจ่ายเงินให้เจ้าพนักงานบังคับคดีในฐานะตัวแทนของโจทก์จำหนึ่ตามคำพิพากษาของจำเลยที่ 1 ผู้โอนสิทธิเรียกร้อง จึงเป็นการปฏิบัติโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (ข้อสังเกต ด้วยความเคารพอย่างสูงข้าพเจ้ามีข้อสังเกต 2 ประการคือ ประการแรกไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติเกี่ยวกับเรื่อง “ความบริบูรณ์” ของการโอนสิทธิเรียกร้องเลยมีแต่บัญญัติในมาตรา 306 วรรคหนึ่งบัญญัติเฉพาะ “ความสมบูรณ์” เท่านั้น ซึ่งคำสองคำมีนัยในทางกฎหมายที่แตกต่างกัน ประการที่สองโดยหลักของการโอนสิทธิเรียกร้อง การโอนย่อมสมบูรณ์เฉพาะเมื่อได้ทำเป็นหนังสือระหว่างผู้โอนและผู้รับโอนเท่านั้นมิใช่เมื่อมีการบอกกล่าวหรือมีการรับทราบแต่อย่างใด) ; คำพิพากษาฎีกาที่ 4198/2545 ตอนที่ 8 หน้า 1610 การที่โจทก์จดทะเบียนแปรสภาพเป็นบริษัทมหาชนจึงได้ไปซึ่งทรัพย์สิน หนี้ สิทธิ และความรับผิดชอบของบริษัทเดิมทั้งหมด โดยผลของกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงไม่ต้องทำหลักฐานการโอนหนี้เป็นหนังสือและไม่ต้องบอกกล่าวการโอนเป็นหนังสือให้จำเลยทราบก็มีอำนาจฟ้อง ; คำพิพากษาฎีกาที่ 5065/2547 ตอนที่ 6 หน้า 1155 การที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังโดยคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทย เห็นชอบการดำเนินการตามโครงการรวมกิจการระหว่างธนาคารสหธนาคาร จำกัด (มหาชน) โจทก์และบริษัทเงินทุน 12 บริษัท โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522 มาตรา 67 จัตวา และพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2505 มาตรา 38 จัตวา จึงเป็นการรวมโดยผลของกฎหมายดังกล่าว มิใช่การรวมกิจการและโอนสิทธิเรียกร้องโดยทั่วไปการโอนสิทธิเรียกร้องระหว่างบริษัทเงินทุน ว. และโจทก์จึงมีผลบังคับใช้ตามกฎหมาย ไม่จำเป็นต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือและบอกกล่าวการโอน ไปยังจำเลยทั้งสองซึ่งเป็นลูกหนี้ตามมาตรา 306 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ข้อสังเกต ด้วยความเคารพอย่างสูง กรณีของมาตรา 306 วรรคหนึ่งนั้นการโอนสิทธิเรียกร้องต้องทำเป็น “หนังสือ” มิใช่มีเพียง “หลักฐานเป็นหนังสือ” แต่อย่างใด) ; คำพิพากษาฎีกาที่ 7820/2547 ตอนที่ 10 หน้า 1979 การที่ลูกหนี้ทำสัญญาโอนสิทธิเรียกร้องในการรับฝากเงินฝากตามบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ให้แก่เจ้าหนี้และเจ้าหนี้อื่นอีก 12 ราย เป็นกรณีที่ลูกหนี้มีเจตนาโอนสิทธิเรียกร้องในลักษณะของการโอนหนี้อันจะพึงชำระแก่เจ้าหนี้โดยเฉพาะเจาะจงตามมาตรา 306 วรรคหนึ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยลูกหนี้ผู้โอนและเจ้าหนี้ทั้งหมดซึ่งเป็นผู้รับโอนตกลงถือเอาสัญญาโอนสิทธิเรียกร้องดังกล่าวเป็นการบอกกล่าวการโอนไปยังธนาคารซึ่งเป็นลูกหนี้แห่งสิทธิและธนาคารได้รับทราบรวมทั้งให้ความยินยอมแล้ว เจ้าหนี้จึงมีสิทธิรับชำระหนี้ตามสัญญาโอนสิทธิเรียกร้องนั้น; คำพิพากษาฎีกาที่ 799/2551 เล่มที่ 3 หน้า 54 (สำนักงานศาลยุติธรรม) การที่โจทก์ผู้ให้เข้าที่ดินทำหนังสือโอนสิทธิที่จะได้รับค่าเช่าจากจำเลยให้แก่ธนาคารและได้มีหนังสือแจ้งโอนเป็นหนังสือไปยังจำเลยทั้งจำเลยได้ตอบรับเป็นหนังสือเรียกเรียบร้อยแล้ว ตามมาตรา 303 วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา 306 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สิทธิเรียกร้องของโจทก์ผู้ให้เข้าจึงตกเป็นของธนาคารตั้งแต่นั้นมา ; คำพิพากษาฎีกาที่ 10335/2550 ตอนที่ 11 หน้า 2227 การที่ห้างหุ้นส่วนจำกัด ร. โอนสิทธิเรียกร้องที่มีต่อจำเลยให้โจทก์

มาตรา 306 บัญญัติว่า “การโอนหนี้อันจะพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงนั้น ถ้าไม่ทำเป็นหนังสือ ท่านว่าไม่สมบูรณ์ อนึ่งการโอนหนี้ที่ท่านว่าจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้แต่เมื่อได้บอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้จะได้ยินยอมด้วยในการโอนนั้น ถ้าบอกกล่าวหรือความยินยอมเช่นนั้นท่านว่าต้องทำเป็นหนังสือ

ถ้าลูกหนี้ทำให้พอพอใจผู้โอนด้วยการใช้เงิน หรือด้วยประการอื่นเสียแต่ก่อนได้รับบอกกล่าว หรือก่อนได้ตกลงให้โอนไซ้ ลูกหนี้นั้นก็พ้นอันหลุดพ้นจากหนี้”

จากบทบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้การโอนสิทธิเรียกร้องจะต้อง

ก. ทำตามเป็นหนังสือระหว่างผู้โอนและผู้รับโอนเพื่อความสมบูรณ์ของการโอนสำหรับการทำเป็นหนังสือระหว่างผู้โอนและผู้รับโอนนั้นมีประเด็นต้องพิจารณาดังนี้

1) ลักษณะ

การทำเป็นหนังสือในกรณีนี้ถือเป็นแบบเพราะกฎหมายกำหนดว่าถ้าไม่ทำไม่สมบูรณ์ แต่กฎหมายก็ได้กำหนดชัดเจนว่า การทำเป็นหนังสือนั้นต้องทำอย่างไร

ศาลฎีกามีคำวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ 1893/2512 และคำพิพากษาฎีกาที่ 4139/2532 การโอนสิทธิเรียกร้องโดยทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้โอนฝ่ายเดียวก็สมบูรณ์ตามมาตรา 306 และในคำพิพากษาฎีกาที่ 6816/2537 “...หาได้บัญญัติว่าการโอนนั้นจะต้องทำเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อของผู้โอนกับผู้รับโอนไม่”

ข้อสังเกต

1. หากการทำเป็นหนังสือซึ่งเป็นเรื่องความสมบูรณ์ของนิติกรรมสามารถทำได้ด้วยการลงลายมือชื่อฝ่ายเดียวก็จะไม่ต่างอะไรจากหลักฐานเป็นหนังสือที่ต้องการเพียงลายมือชื่อของฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบเท่านั้น

เป็นหนังสือและได้ทำการบอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังจำเลยแล้ว สิทธิเรียกร้องของห้างหุ้นส่วน ร. ในการรับเงินจากจำเลยตามสัญญาจ้างซ่อมตกเป็นของโจทก์นับแต่นั้น จำเลยจะอ้างว่าได้รับแจ้งการยกเลิกการโอนดังกล่าวจากห้างหุ้นส่วน ร. และได้จ่ายเงินให้ห้างหุ้นส่วน ร. ไปแล้วเพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบต่อโจทก์ไม่ได้

2. หากยอมรับว่าการทำเป็นหนังสือเป็นสิ่งที่กฎหมายบังคับให้ทำและเป็นแบบที่กฎหมายบังคับก็ต้องพิจารณามาตรา 9 วรรคหนึ่ง และมาตรา 152 ประกอบ

สำหรับมาตรา 9 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เมื่อมีกิจการอันใดซึ่งกฎหมายบังคับให้ทำเป็นหนังสือ บุคคลผู้จะต้องทำหนังสือไม่จำเป็นต้องเขียนเอง แต่หนังสือต้องลงลายมือชื่อของบุคคลนั้น” และมาตรา 152 บัญญัติว่า “การใดมิได้ทำให้ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบังคับไว้ การนั้นเป็นโมฆะ”

น่าจะหมายความว่า การโอนสิทธิเรียกร้องที่ต้องทำเป็นหนังสือนั้นต้องลงลายมือชื่อของผู้ที่ต้องทำเป็นหนังสือ และเนื่องจากการโอนสิทธิเรียกร้องเป็นเรื่องที่มีผู้เกี่ยวข้องสองฝ่าย การทำเป็นหนังสือนี้นี้จึงควรลงลายมือชื่อสองฝ่ายทั้งผู้โอนและผู้รับโอน

3. หากพิจารณากรณีอื่นที่กฎหมายบังคับให้ทำเป็นหนังสือ ที่กำหนดเพื่อความสมบูรณ์ของนิติกรรม เช่น สัญญาเช่าซื้อ แล้วก็ต้องทำในลักษณะเดียวกัน

ดังนั้น การทำเป็นหนังสือนี้นี้จะต้องทำเป็นหนังสือสัญญาโดยมีลักษณะดังนี้

- (1) ต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร
- (2) มีข้อความเกี่ยวกับการโอนสิทธิเรียกร้องครบถ้วน
- (3) มีลายมือชื่อของทุกฝ่ายคือทั้งผู้โอนและผู้รับโอน

2) ผล

หากการโอนไม่ได้ทำเป็นหนังสือ เท่ากับการโอนนั้นไม่ได้ทำตามแบบที่กฎหมายบังคับ เท่ากับการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นจึงตกเป็นโมฆะ ซึ่งหมายถึงไม่มีการโอน และหมายความว่า สิทธิในการได้รับชำระหนี้ยังคงอยู่ที่เจ้าหนี้คนเดิมและหน้าที่ในการชำระหนี้ของลูกหนี้ก็มีต่อเจ้าหนี้คนเดิมทุกประการ

ข้อสังเกต ด้วยเหตุที่บทบัญญัติในมาตรา 306 กำหนดผลให้การโอนสิทธิเรียกร้องที่ไม่ได้ทำเป็นหนังสือมีผลไม่สมบูรณ์ โดยมิได้กำหนดว่า การโอนสิทธิเรียกร้องนั้นตกเป็น โมฆะ” แต่อย่างไรก็ตาม จากคำร่าต่างๆ พบว่ามีเพียงท่านศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช และศาสตราจารย์กำธร พันธุ

ลาก²² เท่านั้นที่เขียนไว้ชัดเจนว่าการทำหนังสือในกรณีนี้เป็นแบบถ้าไม่ทำเป็นโมฆะตามมาตรา 115 ซึ่งปัจจุบันคือมาตรา 152 แต่ท่านศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ขยายความไปด้วยว่าการทำเป็นหนังสือทั้งการโอนสิทธิเรียกร้องและการบอกกล่าวหรือความยินยอมของลูกหนี้ที่ต้องทำเป็นหนังสือนั้นก็เป็นแบบทั้งสองกรณีด้วยเช่นเดียวกับการโอนสิทธิเรียกร้อง และท่านพระยาเทพวิฑูร²³ ก็เขียนเพียงว่าเป็นแบบพิธี แต่มิได้ขยายความว่าผลจะเป็นประการใดต่อไป ส่วนท่านศาสตราจารย์โสภณ รัตนกร²⁴ ให้ข้อสังเกตว่า การทำเป็นหนังสือในการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นน่าจะมีแนวคิดแบบเยอรมัน คือต้องการเพียงให้มีหลักฐานเพื่อผู้รับโอนจะได้แสดงแก่ลูกหนี้ให้ลูกหนี้มั่นใจได้ว่าการโอนสิทธิเรียกร้องแล้ว แต่นักกฎหมายส่วนใหญ่จะเขียนเพียงคำว่าไม่สมบูรณ์

แยกพิจารณาเป็น 2 ประเด็นคือ

ประเด็นแรกแบบของการโอนสิทธิเรียกร้องที่ต้องทำเป็นหนังสือเพื่อความสะดวกของการโอน

หากพิจารณาจากการบัญญัติกฎหมายที่กำหนดเรื่องความสะดวกของการโอนก็คงปฏิเสธไม่ได้ว่า การทำเป็นหนังสือในการโอนนี้เป็นแบบที่กฎหมายกำหนดและแม้ไม่ได้กำหนดว่าถ้าไม่ทำเป็นโมฆะ แต่เมื่อเป็นแบบที่กฎหมายบังคับผลก็จะต้องตกเป็นโมฆะตามมาตรา 152 ปัจจุบันในเรื่องแบบที่กฎหมายบังคับ ทั้งไม่เห็นเหตุผลพิเศษอื่นที่จะกำหนดให้ความสะดวกแปลความเป็นอย่างอื่นได้ ดังนั้นตามความเห็นของท่านศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชและท่านศาสตราจารย์กำธร พันธุลาก และเมื่อเป็นแบบการทำเป็นหนังสือในการโอนนี้ก็คงต้องตั้งใจทำขึ้นด้วย

²² เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้, เล่ม 2 พุทธศักราช 2478 แก้ไขเพิ่มเติม 1505, (กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณการ, 2520), น. 1248-1249. ; กำธร พันธุลาก, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2518), น. 72.

²³ พระยาเทพวิฑูร (บุญช่วย วณิกกุล) และชล ชีรกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรียงมาตราว่าด้วย หนี้ บรรพ 2 มาตรา 194-353, ปรับปรุงโดย ดาราพร ธีระวัฒน์ และ ชวิน อุณัฏฐ, (กรุงเทพมหานคร : กองทุนศาสตราจารย์จิตติ ดิงศักดิ์, 2554), น. 242.

²⁴ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หนี้, พิมพ์ครั้งที่ 10, (กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณการ, 2553), น. 450.

ประเด็นที่สองเรื่องการทำเป็นหนังสือเพื่อการยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ ในกรณีนี้น่าจะไม่ใช่แบบตามมาตรา 152 เพราะมิได้กำหนดผลว่าหากไม่ทำไม่สมบูรณ์ แต่กำหนดเพียงการยกขึ้นต่อสู้ลูกหนี้ไม่ได้เท่านั้น

หากพิจารณาความเป็นมาในทางประวัติศาสตร์แล้วจะพบว่า การทำตามแบบของการโอน การทำตามแบบของการโอนอาจมาจากระบบกฎหมายของพลเมือง *jus civile* ส่วนการยกขึ้นต่อสู้มาจากระบบกฎหมายของ *praetor* หรือที่เรียกว่าระบบของ *jus honorarium* ซึ่งโดยระบบของการใช้กฎหมายของโรมัน แต่ผู้โอนและผู้รับโอนไม่อาจยกความสมบูรณ์นี้ไปต่อสู้ลูกหนี้แห่งสิทธิได้หากมิได้บอกกล่าวให้ลูกหนี้แห่งสิทธิทราบถึงการโอนเป็นหนังสือ

อย่างไรก็ตาม มีข้อน่าพิจารณาด้วยว่า หากการโอนสิทธิเรียกร้องไม่ทำเป็นหนังสือตกเป็นโมฆะตามมาตรา 152 ก็จะต้องนำผลของโมฆะตามมาตรา 172 เข้ามาปรับใช้ด้วย ซึ่งหมายความว่าหากผู้โอนได้อะไรไปตอบแทนการโอนก็ต้องคืนแก่ผู้รับโอนในฐานะลาภมิควรได้ เช่นกรณีของการโอนขายสิทธิเรียกร้อง แต่หากเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องเป็นการชำระหนี้ก็อาจไม่มีปัญหาเพราะโดยหลักของการชำระหนี้ถ้าผู้รับโอนยังไม่ได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้แห่งสิทธิย่อมไม่ทำให้ผู้โอนซึ่งเป็นลูกหนี้ของผู้รับโอนต้องหลุดพ้นแต่อย่างใด

(ข) ทำการบอกกล่าวเป็นหนังสือถึงลูกหนี้หรือลูกหนี้ยินยอมด้วยในการโอนเพื่อการยกข้อต่อสู้กับลูกหนี้

สำหรับการมีหนังสือบอกกล่าวไปยังลูกหนี้หรือการที่ลูกหนี้ให้ความยินยอมด้วยจะมีผลในทางกฎหมายในภาพรวมคือการยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้ได้เหมือนกัน แม้วิธีการและผลในรายละเอียดจะแตกต่างกันเพราะการบอกกล่าวเป็นเรื่องที่จะต้องบอกจากเจ้าหนี้ฝ่ายที่ทำการโอนสิทธิเรียกร้องหรือเจ้าหนี้คนใหม่ผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องโดยรายละเอียดจะได้กล่าวต่อไป ส่วนความยินยอมเป็นการกระทำด้านของ

ยินยอม = บอกกล่าว

ลูกหนี้ที่ให้ความยินยอมในการโอน แต่ไม่ว่าบอกกล่าวหรือยินยอมมีผลเท่ากับลูกหนี้รู้แล้วว่ามีการโอนสิทธิเรียกร้องและตนมีหน้าที่ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้คนใหม่ซึ่งเป็นผู้รับโอน

(1) สำหรับ “ความยินยอม” นั้น กฎหมายมิได้กำหนดว่า ลูกหนี้ต้องให้ความยินยอมเมื่อใด ความยินยอมของลูกหนี้อาจจะให้เมื่อไรก็ได้ โดยสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

(1.1) ลูกหนี้อาจให้ความยินยอมไว้ก่อนการโอนสิทธิเรียกร้อง โดยลูกหนี้อาจตกลงกับ เจ้าหนี้ไว้ตั้งแต่ครั้งเป็นหนี้กันว่าลูกหนี้ยินยอมให้เจ้าหนี้โอนสิทธิเรียกร้องไปให้บุคคลภายนอกได้หาก เจ้าหนี้ประสงค์ที่จะทำเช่นนั้นในอนาคต

(1.2) ลูกหนี้อาจให้ความยินยอมภายหลังจากที่มีหนี้แล้วแต่ก่อนที่เจ้าหนี้จะโอนสิทธิเรียกร้องให้แก่บุคคลภายนอกก็ได้

(1.3) ลูกหนี้อาจให้ความยินยอมในขณะที่เจ้าหนี้ได้โอนสิทธิเรียกร้องให้แก่บุคคลภายนอก ก็ได้ กรณีนี้อาจเกิดขึ้นได้หากเจ้าหนี้ถามลูกหนี้ว่าจะยินยอมให้มีการโอนสิทธิเรียกร้องให้แก่ผู้รับโอน หรือไม่และลูกหนี้ไม่ขัดข้อง

(1.4) ลูกหนี้อาจให้ความยินยอมภายหลังจากที่เจ้าหนี้ได้โอนสิทธิเรียกร้องให้แก่ บุคคลภายนอกแล้วก็ได้ กรณีนี้อาจเกิดขึ้นได้ หากเจ้าหนี้หรือผู้รับโอนบอกกล่าวการโอนให้แก่ลูกหนี้ แต่การบอกกล่าวนั้นมิได้ทำเป็นหนังสือ การบอกกล่าวนั้นจึงไม่อาจยกขึ้นต่อสู้ลูกหนี้ได้ แต่ลูกหนี้เมื่อ ทราบการบอกกล่าวที่ไม่มีผลนั้นแล้ว กลับยอมรับหรือให้ความยินยอมในการโอนนั้นเป็นหนังสือ

อย่างไรก็ตาม การให้ความยินยอมด้วยในการโอนนั้น ไม่ว่าจะเกิดในขั้นตอนใดก็จะต้องทำ เป็นหนังสือด้วย มิฉะนั้น ผู้รับโอนจะอ้างความยินยอมที่มีได้ทำเป็นหนังสือนี้นั้นขึ้นต่อสู้ลูกหนี้ได้

(2) การบอกกล่าว²⁵

²⁵ ดูตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1840/2547 ตอนที่ 5 หน้า 765 แม้หนังสือสัญญาโอนหนี้จะเกิดก่อนเกิดมูล หนี้ตามสิทธิเรียกร้องและสัญญาระบุว่ามีการโอนหนี้ที่จะเกิดในอนาคตด้วยแต่มีเงื่อนไขว่าเจ้าหนี้ผู้โอนจะได้จัดแจ้ง การโอนไว้ในใบแจ้งหนี้และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าแสดงว่าเป็นการแจ้งโอนหนี้เฉพาะรายซึ่งจะใช้ต่อสู้ ลูกหนี้ได้เมื่อได้จัดแจ้งการโอนในใบแจ้งหนี้ที่ยื่นต่อจำเลยเท่านั้น เมื่อไม่ได้มีการจัดแจ้งจึงถือไม่ได้ว่ามีการบอกกล่าว การโอนสิทธิเรียกร้องแก่ลูกหนี้แล้วตามมาตรา 306 วรรคหนึ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ; คำพิพากษาศาล ฎีกาที่ 7683/2552 ตอนที่ 11 หน้า 2035 การที่จำเลยที่ 1 มีหนังสือถึงจำเลยที่ 5 แจ้งการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ค่าขาย สิ้นค้าไม่ว่าหนี้ในปัจจุบันหรือที่จะเกิดในอนาคตที่จำเลยที่ 5 ต้องชำระต่อจำเลยที่ 1 ไปให้แก่โจทก์ แม้มิได้มีการแจ้ง โอนสิทธิเรียกร้องในหนี้เฉพาะราย และแม้ในขณะที่มีการโอนจะยังไม่มีหนี้ในการซื้อขายสินค้ารายการที่ 1 – 14 ก็

ในส่วนของการบอกกล่าวนั้น กฎหมายกำหนดเพียงว่าการบอกกล่าวนั้นต้องทำเป็นหนังสือ แต่ไม่ได้กำหนดรายละเอียดว่าการทำเป็นหนังสือต้องทำอย่างไร ต้องทำเหมือนกับการทำเป็นหนังสือในกรณีที่เป็นแบบของการโอนสิทธิเรียกร้องหรือไม่ ทั้งนี้ได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้งว่าระหว่างผู้โอนสิทธิเรียกร้องและผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องใครมีหน้าที่ในการบอกกล่าว

(2.1) ลักษณะของการทำเป็นหนังสือ

สำหรับประเด็นเรื่องการทำเป็นหนังสือในกรณีนี้นั้น มีความมุ่งหมายเพียงบอกกล่าวให้ลูกหนี้ทราบถึงการโอนเพื่อยกการโอนสิทธิเรียกร้องนี้ขึ้นต่อผู้ลูกหนี้ได้เท่านั้น การทำเป็นหนังสือนี้นี้จึงมิใช่แบบแห่งความสมบูรณ์ของนิติกรรมจึงไม่ต้องทำเต็มรูปแบบเหมือนกรณีของการโอนสิทธิเรียกร้องแต่อย่างใด เพียงผู้มีหน้าที่บอกกล่าวเป็นหนังสือได้บอกกล่าวไปและลงลายมือชื่อของตนเพื่อความชัดเจนว่าผู้ที่บอกกล่าวมีความเกี่ยวข้องน่าเชื่อถือหรือไม่ก็น่าจะเป็นการเพียงพอแล้ว

(2.2) บุคคลผู้มีหน้าที่บอกกล่าว

ส่วนประเด็นที่ว่าบุคคลใดมีหน้าที่บอกกล่าวนั้น นักกฎหมายส่วนใหญ่²⁶ เห็นพ้องต้องกันว่าผู้โอนหรือผู้รับโอนคนใดคนหนึ่งจะเป็นผู้บอกกล่าวก็ได้ ซึ่งอาจเป็นเพราะทั้งสองเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการโอนสิทธิเรียกร้องเป็นสำคัญ

ผู้ซึ่งควรมีหน้าที่บอกกล่าวคือผู้โอนสิทธิเรียกร้องด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

(1) ด้วยเหตุผลที่ความสัมพันธ์ทางนี้เป็นเรื่องเฉพาะตัวระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ บุคคลอื่นไม่เกี่ยว ดังนั้นหากจะมีการเปลี่ยนตัวให้บุคคลอื่นมีสิทธิรับชำระหนี้แทนเจ้าหนี้ บุคคลที่ควรต้องบอกกล่าวแก่ลูกหนี้ของตนคือเจ้าหนี้เองเท่านั้น

ตาม ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าถ้าจำเลยได้บอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ขายสินค้านั้นแก่จำเลยที่ 5 ทราบแล้วจึงมีผลผูกพันจำเลยที่ 5 ตามมาตรา 306 วรรคหนึ่ง

²⁶ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2, พุทธศักราช 2478 แก้ไขเพิ่มเติม 1505, (กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณการ, 2520), น. 1254. ; ไพโรจน์ วยุภาพ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2552), น. 386.

(2) ด้วยเหตุที่ผู้รับโอนมิได้มีความเกี่ยวข้องกับลูกหนี้มาก่อนเพราะมิได้เป็นเจ้าของหนี้เพราะเหตุใดลูกหนี้จึงต้องเชื่อถือปฏิบัติตามคำบอกกล่าวของผู้รับโอน

(3) ด้วยเหตุที่บุคคลภายนอกอาจมาหลอกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ให้โดยอ้างว่าตนได้รับโอนสิทธิเรียกร้องมา การให้ผู้รับโอนเป็นผู้บอกกล่าวจึงน่าจะสมเหตุสมผล

(4) การโอนสิทธิเรียกร้องอาจมีต่างราย ลูกหนี้จะเชื่อได้อย่างไรว่ารายใดได้รับโอนสิทธิเรียกร้องมาจริง

3.5 ผลของการโอนสิทธิเรียกร้องหรือโอนหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง

3.5.1 ผลต่อด้านบุคคล

ก. ผลกรณีที่การโอนสิทธิเรียกร้องทำถูกต้องตามแบบ

(1) ผลระหว่างผู้โอนและผู้รับโอน การโอนสมบูรณ์ สิทธิเรียกร้องที่เคยเป็นของผู้โอนกลายเป็นของผู้รับโอน²⁷

(2) ผลระหว่างผู้โอนกับลูกหนี้แห่งสิทธิ สิทธิที่ผู้โอนซึ่งเดิมเป็นเจ้าหนี้ในการเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ไม่มีอีกแล้ว

²⁷ ดูตัวอย่าง (สำนักงานคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3044/2545 เล่มที่ 5 หน้า 133 ศาลยุติธรรม) เมื่อโจทก์ได้โอนสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับเงินค่าที่ดินเพิ่มขึ้นตามคำพิพากษาให้แก่ผู้ร้องและมีหนังสือแจ้งการโอนให้จำเลยทราบแล้ว การโอนสิทธินี้จึงสมบูรณ์ตามมาตรา 306 วรรคหนึ่ง โจทก์จึงมาขอให้ศาลออกคำบังคับจำเลยให้ชำระหนี้ตามคำพิพากษาและขอรับเงินที่จำเลยวางศาลไม่ได้เพราะสิทธิของโจทก์ไม่มีแล้ว การกระทำของโจทก์เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต ขอบที่ศาลจะสั่งไม่จ่ายเงินที่จำเลยมาวางไว้ให้แก่โจทก์ได้; คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 147-148/2544 เล่มที่ 1 หน้า 34 (สำนักงานศาลยุติธรรม) การที่โจทก์ที่ 1 ได้ทำหนังสือโอนสิทธิเรียกร้องในการรับเงินตามสัญญาซื้อขายฯ จากจำเลยให้แก่โจทก์ที่ 2 และโจทก์ทั้งสองได้มีหนังสือแจ้งการโอนสิทธิเรียกร้องตามมาตรา 303 ประกอบมาตรา 306 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้จำเลยทราบเรียบร้อยแล้ว สิทธิในการได้รับเงินจากจำเลยจึงตกเป็นของโจทก์ที่ 2 ตั้งแต่นั้น โจทก์ที่ 1 ย่อมหมดสิทธิที่จะรับเงินจากจำเลยอีกต่อไป การที่เจ้าหน้าที่ของจำเลยได้จ่ายเงินตามสัญญาซื้อขายฯ ให้แก่โจทก์ที่ 1 ภายหลังการโอนสิทธิเรียกร้องซึ่งไม่ถูกต้องนั้น ไม่ใช่เหตุที่จะถือว่าไม่มีการโอนสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายแต่อย่างใด

(3) ผลระหว่างผู้รับโอนกับลูกหนี้แห่งสิทธิ

ผลระหว่างบุคคลภายนอกซึ่งเป็นผู้รับโอนและลูกหนี้แห่งสิทธิแยกพิจารณาเป็น 3 กรณีคือ เมื่อลูกหนี้ได้รับคำบอกกล่าวเป็นหนังสือหรือลูกหนี้ได้ให้ความยินยอมเป็นหนังสือ

(3.1) เมื่อลูกหนี้ได้รับคำบอกกล่าวเป็นหนังสือ แยกพิจารณาผลตามช่วงของเวลาดังนี้

(3.1.1) ก่อนที่ลูกหนี้ได้รับคำบอกกล่าว

หากก่อนที่ลูกหนี้ได้รับคำบอกกล่าว ลูกหนี้ได้ชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ไปแล้ว หรือทำให้เจ้าหนี้พอใจเป็นอย่างอื่นแล้ว ลูกหนี้ก็หลุดพ้นจากการชำระหนี้ตามมาตรา 306 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้ทำให้พอแก่เจ้าหนี้ด้วยการใช้เงิน หรือด้วยประการอื่นเสียแต่ก่อนได้รับบอกกล่าว หรือก่อนได้ตกลงให้โอนไซ้ ลูกหนี้นั้นก็พ้นอันหลุดพ้นจากหนี้”

กรณีนี้หมายความว่า แม้มีการตกลงโอนสิทธิเรียกร้องระหว่างผู้โอนและผู้รับโอนโดยทำเป็นหนังสือเรียบร้อยแล้วซึ่งหมายความว่า การโอนสิทธิเรียกร้องนั้นสมบูรณ์แต่ตราบไต่ยังไม่มีการบอกกล่าวการโอนให้ลูกหนี้แห่งสิทธิทราบ ลูกหนี้ย่อมไม่สามารถทราบได้ว่าการเปลี่ยนแปลงตัวเจ้าหนี้และผู้ที่จะได้รับการชำระหนี้แทนเจ้าหนี้เดิมคือผู้รับโอน ดังนั้น สำหรับลูกหนี้แล้ว หากประสงค์จะชำระหนี้ย่อมต้องชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้ของตนเอง และหากลูกหนี้ได้ชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ของตนซึ่งเป็นผู้โอนเรียบร้อยแล้ว หนี้ก็ระงับไป ลูกหนี้เป็นอันหลุดพ้นจากการชำระหนี้ แม้ผู้รับโอนจะมาทำการบอกกล่าวเป็นหนังสือภายหลังก็ไม่เกิดผลอะไรกับลูกหนี้อีกแล้ว เพราะโดยหลักการลูกหนี้ย่อมมีหน้าที่ชำระหนี้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ในกรณีนี้ อาจมีข้อสงสัยว่าเจ้าหนี้ที่โอนสิทธิเรียกร้องเป็นหนังสือไปแล้วไม่ควรจะมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้อีกหรือไม่ควรมีสิทธิจะรับชำระหนี้ได้อีก ก็เป็นเหตุผลที่ถูกต้องในด้านของเจ้าหนี้ผู้โอนและบุคคลภายนอกผู้รับโอนเท่านั้น หากมีส่วนเกี่ยวข้องกับลูกหนี้ไม่ การชำระหนี้ของลูกหนี้ในกรณีนี้จึงเป็นการพิจารณาด้านของลูกหนี้เท่านั้น ส่วนเจ้าหนี้ที่ความจริงไม่ควรรับชำระหนี้แต่ยังรับอาจเป็นเพราะความหลงลืมหรือเพราะความไม่สุจริตก็ตาม ก็ต้องไปปรับผิดกับผู้รับโอนที่ไม่อาจเรียกร้องให้ลูกหนี้แห่งสิทธิชำระหนี้ได้เป็นอีกส่วนหนึ่งต่างหาก

ส่วนกรณีที่ลูกหนี้ทำให้พอใจแก่เจ้าหนี้เป็นประการอื่นเช่นลูกหนี้มาทำงานให้เจ้าหนี้แทนการชำระหนี้ด้วยเงินแล้วก็มีผลเหมือนกับลูกหนี้ชำระหนี้ซึ่งหากเกิดก่อนการบอกกล่าว หนี้ก็จะจบไปแล้ว ลูกหนี้ไม่มีหน้าที่ชำระหนี้ให้ผู้รับโอนอีกเช่นกัน

(3.1.2) เมื่อลูกหนี้ได้รับคำบอกกล่าว

เมื่อลูกหนี้ได้รับคำบอกกล่าว ผลเป็นไปตามมาตรา 308 วรรคสอง²⁸ ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้เป็นแต่ได้รับคำบอกกล่าวการโอน ท่านว่าลูกหนี้มีข้อต่อสู้ผู้โอนก่อนเวลาที่ได้รับคำบอกกล่าวว่านั้นอันใด ก็จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้แก่ผู้รับโอนได้ฉนั้นนั้น ถ้าลูกหนี้มีสิทธิเรียกร้องจากผู้โอน แต่สิทธินั้นยังไม่ถึงกำหนดในเวลาบอกกล่าวไซ้ ท่านว่าจะเอาสิทธิเรียกร้องนั้นมาหักกลบลบกันก็ได้ หากว่าสิทธินั้นจะได้ถึงกำหนดไม่ช้ากว่าเวลาถึงกำหนดแห่งสิทธิเรียกร้องอันได้โอนไปนั้น”

ดังนั้นผลเมื่อลูกหนี้ได้รับคำบอกกล่าวแยกพิจารณาเป็น

- (1) ลูกหนี้สามารถยกข้อต่อสู้ที่มีต่อเจ้าหนี้เดิมต่อสู้ผู้รับโอนได้ด้วย
- (2) ลูกหนี้ขอหักกลบลบหนี้หากสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ต่อเจ้าหนี้เดิมจะถึงกำหนดไม่ช้ากว่าสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ที่โอนไป
- (3) หากลูกหนี้ไม่มีข้อต่อสู้ใดๆ ลูกหนี้มีหน้าที่ชำระหนี้ให้เจ้าหนี้คนใหม่ตามกำหนดเวลาแห่งสิทธิเรียกร้องที่โอนไป จะปฏิเสธและอ้างว่าจะชำระหนี้ให้เจ้าหนี้คนเดิมไม่ได้อีกต่อไป ส่วนผู้รับโอนก็มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้แก่ตนได้เมื่อหนี้ถึงกำหนดในฐานะที่เข้ามาสวมสิทธิของเจ้าหนี้เดิม

(3.1.3) หลังจากที่ได้รับคำบอกกล่าว

²⁸ ดูตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5829/2550 ตอนที่ 10 หน้า 1913 จำเลยอ้างจ้างห้างหุ้นส่วนจำกัด ส. ก่อสร้างถนน และระบบระบายน้ำ ห้างหุ้นส่วน ส. ได้ซื้อเชื้อวัสดุก่อสร้างและรับเงินยืมตรงไปจากโจทก์เพื่อนำไปใช้ในการก่อสร้างรวม 778,240 บาท ห้างหุ้นส่วน ส. ได้โอนสิทธิเรียกร้องในการรับเงินค่าก่อสร้างงวดที่ 1 มูลค่า 80,000 บาทให้แก่โจทก์ และโจทก์ได้แจ้งการโอนเป็นหนังสือไปยังจำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 2 ให้ความยินยอมตอบกลับมาแล้ว ห้างหุ้นส่วน ส. ขอมหาคติที่จะได้รับเงินตามสัญญาจ้างทันที จำเลยทั้งสองต้องชำระหนี้ให้โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้โดยตรง ห้างหุ้นส่วน ส. ไม่มีสิทธิระงับจำเลยไม่ให้จ่ายเงินจำเลยก็ไม่อาจบอกปิดความรับผิดชอบได้

หลังจากที่ได้รับคำบอกกล่าวแล้ว ผู้รับโอนเข้าไปแทนที่หรือสวมสิทธิของเจ้าหนี้เดิมที่จะได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ ข้อต่อสู้คดีที่มีต่อผู้โอนที่เกิดหลังจากการบอกกล่าว ขกต่อสู้ผู้รับโอนอีกไม่ได้ เพราะความเกี่ยวพันกับเจ้าหนี้เดิมไม่มีอีกแล้ว แต่หากผู้รับโอนซึ่งเป็นเจ้าหนี้ใหม่ไปแล้วกลายเป็นลูกหนี้ของลูกหนี้เดิมในหนี้ต่างรายซึ่งมีวัตถุแห่งหนี้เป็นอย่างเดียวกันและหนี้ถึงกำหนดชำระทั้งสองรายแล้วก็ขอหักกลบลบหนี้กันได้เช่นเดียวกับกรณีของเจ้าหนี้ลูกหนี้ในหนี้ต่างรายปกติ

(3.2) กรณีที่ลูกหนี้ยินยอมในการโอนสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ แยกพิจารณาเป็นช่วงเวลาดังนี้

(3.2.1) ก่อนที่ลูกหนี้จะให้ความยินยอม

หากก่อนที่ลูกหนี้จะให้ความยินยอม ลูกหนี้ได้ชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ไปแล้ว หรือทำให้เจ้าหนี้พอใจเป็นอย่างอื่นแล้ว ลูกหนี้ก็หลุดพ้นจากการชำระหนี้ตามมาตรา 306 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้ทำให้พอแก่ใจผู้โอนด้วยการใช้เงิน หรือด้วยประการอื่นเสียแต่ก่อนได้รับบอกกล่าว หรือก่อนได้ตกลงให้ผู้โอนชำระ ลูกหนี้นั้นก็พ้นอันหลุดพ้นจากหนี้”

กรณีนี้จะขัดต่อคู่และผลอยู่เพราะหากลูกหนี้ใช้เงินหรือทำให้พอใจแก่เจ้าหนี้ก่อนการบอกกล่าวแล้ว ก็ไม่เห็นเหตุผลว่าทำไมลูกหนี้จึงจะมายินยอมให้โอนสิทธิเรียกร้องอีก เพราะสิทธิที่เจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้ นั้นไม่มีแล้ว ย่อมไม่อาจโอนให้ผู้รับได้อีก

(3.2.2) เมื่อลูกหนี้ให้ความยินยอม แยกพิจารณาเป็น

(1) การที่ลูกหนี้ยินยอมโดยมิได้อัดอ้อน²⁹

²⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4908/2554 ตอนที่ 4 หน้า 680 จำเลยไม่ได้คัดค้านการขายทรัพย์สินของเจ้าหนี้เดิมซึ่งดำเนินการขายโดย ปรส. ต้องถือว่าจำเลยได้ให้ความยินยอมกับการโอนทรัพย์สินที่จะขายแล้วตามพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ.2550 มาตรา 30 ทวิ วรรคสอง แต่ยังไม่ได้ว่าจำเลยยินยอมในการโอนทรัพย์สินและหนี้สินถึงขนาดโดยมิอึดอ้อนอันจะเป็นผลให้จำเลยไม่อาจยกข้อต่อสู้ที่มีต่อเจ้าหนี้เดิมขึ้นต่อสู้โจทก์ผู้รับโอนตามมาตรา 308 วรรคหนึ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จำเลยจึงยกข้อต่อสู้โจทก์ผู้รับโอนว่าจำเลยไม่ได้กู้ยืมเงินเจ้าหนี้เดิมและไม่ได้ออกตั๋วสัญญาใช้เงินให้เจ้าหนี้เดิมเพื่อเป็นการชำระหนี้ ทั้งไม่ได้จำนำหุ้นของจำเลยเป็นประกันหนี้ดังกล่าวตามฟ้องได้

แม้ความยินยอมจะมีได้เป็นองค์ประกอบของความสมบูรณ์ของการโอนสิทธิเรียกร้อง เพราะการโอนสิทธิเรียกร้องสามารถทำเป็นหนังสือระหว่างผู้โอนและผู้รับโอนก็เป็นการโอนสิทธิเรียกร้องที่สมบูรณ์แล้ว เพราะสำหรับลูกหนี้จะชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้เดิมหรือเจ้าหนี้ใหม่ก็ไม่มี ความแตกต่างกัน ความยินยอมของลูกหนี้มีผลเพียงแสดงว่าลูกหนี้ได้รับรู้ว่าการโอนแล้วและความยินยอมของลูกหนี้จะมีผลตามกฎหมายบางประการตามมาคือ

(1.1) ลูกหนี้จะยกข้อต่อสู้ผู้รับโอนอีกไม่ได้

หากลูกหนี้ให้ความยินยอมในการโอนเป็นหนังสือโดยมิได้อัดเอื้อมกล่าวคือโดย มิได้ยกข้อต่อสู้ใดๆ ที่ตนมีขึ้นมาอ้างในขณะที่ให้ความยินยอม กฎหมายก็ถือว่าลูกหนี้ไม่คิดใจอีก ดังนั้น ลูกหนี้จะยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนซึ่งเป็นเจ้าหนี้เดิมมาต่อสู้ผู้รับโอนไม่ได้ เท่ากับว่าสิทธิเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ใดๆ ก็ต้องไปอยู่กับเจ้าหนี้เดิมเอาเองเป็นส่วนตัวตามมาตรา 308 วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้ได้ให้ความยินยอมดังกล่าวมาในมาตรา 306 โดยมิได้อัดเอื้อมท่านว่าจะยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนนั้นหาได้ไม่ แต่ถ้าเพื่อจะระงับหนี้้นลูกหนี้ได้ใช้เงินให้แก่ผู้โอนไปไ้แล้ว ลูกหนี้จะเรียกคืนเงินนั้นก็ได้ หรือถ้าเพื่อการเช่นกล่าวมานั้นลูกหนี้รับภาระเป็นหนี้ อย่างไรก็ดีอย่างหนึ่งขึ้นใหม่ต่อผู้โอนจะถือเสมือนหนึ่งว่าหนี้้นมิได้ก่อขึ้นเลยก็ได้ในส่วนของผู้รับโอนนั้นย่อมมีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามสิทธิที่โอนมา แต่กระนั้นก็ตาม โดยหลักการก็มิได้หมายความว่าลูกหนี้ต้องชำระหนี้อันเดียวซ้ำสองครั้ง ดังนั้นหากลูกหนี้ได้ชำระหนี้ให้ผู้โอนไปเพื่อระงับหนี้้น แม้จะได้ให้ความยินยอมในการโอนโดยมิได้อัดเอื้อมแล้ว ก็สามารถเรียกคืนจากเจ้าหนี้เดิมได้ เพราะความจริงเมื่อมีการโอนสิทธิเรียกร้องแล้ว เจ้าหนี้ก็ไม่ควรรับชำระหนี้จากลูกหนี้อีกด้วยเช่นกัน

(1.2) ถ้าลูกหนี้ได้ใช้เงินให้แก่ผู้โอนไปมีสิทธิเรียกคืนได้

(1.3) ถ้าลูกหนี้ยอมรับภาระเป็นหนี้้นใหม่กับผู้โอน กฎหมายก็ถือเสมือนว่าหนี้้นนั้นไม่มี เพราะการยอมรับภาระเป็นหนี้้นใหม่นั้นเท่ากับมีที่มาจากหนี้้นอันเดิม เมื่อหนี้้นอันเดิมมิได้มีความเกี่ยวข้องกับเจ้าหนี้ใหม่อีกแล้ว หนี้้นใหม่อีกย่อมไม่มีต่อเจ้าหนี้ผู้โอนด้วยเช่นกัน

(2) การที่ลูกหนี้ยินยอมโดยอัดเอื้อม อย่างไรก็ดีหากลูกหนี้ยินยอมโดยอัดเอื้อม กล่าวคือ ลูกหนี้อ้างข้อต่อสู้บางอย่างที่มีกับเจ้าหนี้ขึ้นมาเช่นเจ้าหนี้ปลดหนี้้นให้บางส่วนแล้ว ก็เท่ากับลูกหนี้อัด

เอื้อนแล้วแต่การอิดเอื้อนนี้จะต้องทำเป็นหนังสือด้วย³⁰ เช่นเดียวกับความยินยอม เพราะการอิดเอื้อนควรทำพร้อมความยินยอม หากทำภายหลังความยินยอมก็ต้องหมายความว่าความยินยอมได้ทำไปโดยไม่อิดเอื้อนแล้ว ลูกหนี้จึงจะมาอิดเอื้อนภายหลังไม่ได้ ดังนั้น หากความยินยอมให้ไว้ในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน เฉพาะความยินยอมที่ให้ในขณะที่มีการโอนสิทธิเรียกร้องหรือภายหลังการโอนแล้วเท่านั้น จึงจะมีโอกาสที่ลูกหนี้จะอิดเอื้อนได้

แต่หากเจ้าหนี้ผู้โอนขอความยินยอมด้วยในการโอนสิทธิเรียกร้องนั้น แต่ลูกหนี้แห่งสิทธินั้นไม่ยอมให้ความยินยอม ก็ไม่มีปัญหาเพราะการโอนไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากลูกหนี้ เจ้าหนี้ผู้โอนจึงสามารถเลือกใช้วิธีการบอกกล่าวเป็นหนังสือแทนที่จะมีผลที่จะยกการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นขึ้นต่อลูกหนี้ได้ไม่ต่างอะไรกับกรณีที่ลูกหนี้ยินยอม

ปัญหาว่า หากลูกหนี้ไม่ได้รับการบอกกล่าวเป็นหนังสือและไม่ได้ให้ความยินยอมด้วยในการโอนเป็นหนังสือแต่ลูกหนี้ได้รับการบอกกล่าวด้วยวาจา หรือลูกหนี้รู้ถึงการโอนด้วยตนเองหรือลูกหนี้ให้ความยินยอมแต่ไม่ได้ทำเป็นหนังสือเช่นนี้ผลทางกฎหมายจะเป็นประการใด

(ข) ผลกรณีที่การโอนสิทธิเรียกร้องทำไม่ถูกต้องตามแบบ

- (1) การโอนสิทธิเรียกร้องนั้นไม่สมบูรณ์ ตกเป็นโมฆะ
- (2) สิทธิในการได้รับชำระหนี้อยู่ที่เจ้าหนี้เดิม
- (3) หน้าที่ในการชำระหนี้ของลูกหนี้มีต่อเจ้าหนี้เดิม

เมื่อการโอนสิทธิเรียกร้องมิได้ทำเป็นหนังสือ การบอกกล่าวของผู้โอนหรือผู้รับโอนแม้ได้ทำเป็นหนังสือก็ไม่มีผลอะไรต่อใครทั้งสิ้น เมื่อฐานที่มาแห่งสิทธิไม่มีมาตั้งแต่แรก

(ค) ผลกรณีสิทธิเรียกร้องทำถูกต้องตามแบบแต่ไม่ได้บอกกล่าวแก่ลูกหนี้หรือลูกหนี้ไม่ได้ยินยอมด้วยในการโอน

³⁰ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2, พุทธศักราช 2478 แก้ไขเพิ่มเติม 1505, (กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณการ, 2520), น. 1248-1249. ; กัธธ พันธ์ลาภ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2518), น. 1272.

แม้การโอนสิทธิเรียกร้องจะทำเป็นหนังสือถูกต้องตามแบบก็มีผลเฉพาะระหว่างผู้โอนและผู้รับโอนเท่านั้น หากมีผลต่อลูกหนี้แห่งสิทธิไม่ เนื่องจากหนี้หรือหน้าที่ตามกฎหมายที่ลูกหนี้ต้องชำระหนี้เป็นผลผูกพันระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้เท่านั้น ไม่เกี่ยวกับบุคคลภายนอกผลของการโอนสิทธิเรียกร้องระหว่างผู้โอนและผู้รับโอนจะมีผลต่อลูกหนี้คือผูกพันให้ลูกหนี้ต้องชำระหนี้แก่ผู้รับโอนได้ก็ต่อเมื่อได้มีการบอกกล่าวเป็นหนังสือหรือลูกหนี้ยินยอมด้วยเป็นหนังสือ หากไม่มีการบอกกล่าวเป็นหนังสือหรือลูกหนี้มิได้ยินยอมด้วยเป็นหนังสือผู้รับโอนก็จะยกการโอนขึ้นต่อสู้ลูกหนี้แห่งสิทธิหรือบุคคลภายนอกอื่นว่ามีการโอนสิทธิเรียกร้องแล้วและตนเข้ามาแทนที่เจ้าหนี้เดิมแล้วไม่ได้

3.6 เวลาที่ผลเกิด

แม้การโอนสิทธิเรียกร้องจะสมบูรณ์แต่การโอนสิทธิเรียกร้องนั้นจะมีผลต่อลูกหนี้หรือยกขึ้นต่อสู้ลูกหนี้ได้เมื่อได้มีการบอกกล่าวหรือลูกหนี้ยินยอมด้วยเป็นหนังสือ แต่ก็อาจยังไม่ส่งผลให้ผู้รับโอนมีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ทันที เพราะลูกหนี้จะมีหน้าที่ในการชำระหนี้หรือผู้รับโอนซึ่งเป็นเจ้าหนี้ใหม่จะใช้สิทธิเรียกร้องได้ก็ต่อเมื่อหนี้ถึงกำหนดแล้วเท่านั้น การหักกลบหนี้ที่ลูกหนี้ได้ยกสิทธิความเป็นเจ้าหนี้ในหนี้ต่างรายที่มีต่อผู้โอนขอหักกลบหนี้ตอนที่ได้รับคำบอกกล่าวก็จะมีผลเป็นการหักกลบหนี้กันจริงก็ต่อเมื่อหนี้ถึงกำหนดเช่นเดียวกัน

3.7 ผลต่อตัวหนี้

แม้การโอนสิทธิเรียกร้องจะสมบูรณ์และมีการบอกกล่าวหรือได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากลูกหนี้แล้วก็ส่งผลเพียงให้ผู้รับโอนเข้าไปแทนที่เจ้าหนี้เดิมในหนี้อันเดิมเท่านั้น ดังนั้นตัวหนี้ยังอยู่คงเดิมไม่เปลี่ยนแปลง หนี้เดิมมิได้ระงับไปและไม่ก่อให้เกิดหนี้ใหม่ขึ้นแต่อย่างใด

3.8 ผลต่อประกันแห่งหนี้

เมื่อผู้รับโอนเพียงเข้าไปแทนที่เจ้าหนี้เดิมในหนี้อันเดิม เมื่อหนี้อันเดิมยังอยู่ประกันหนี้ในหนี้อันเดิมอันเป็นสัญญาอุปกรณ์จึงยังอยู่ต่อไปด้วยตามความคงอยู่ของสัญญาประธานเช่นกัน

ดังที่มาตรา 305 บัญญัติว่า “เมื่อโอนสิทธิเรียกร้องไป สิทธิจำนองหรือจำนำที่มีอยู่เกี่ยวพันกับสิทธิเรียกร้องนั้นก็ดี สิทธิอันเกิดขึ้นแต่การค้ำประกันที่ให้ไว้เพื่อสิทธิเรียกร้องนั้นก็ดี ย่อมตกไปได้แก่ผู้รับโอนด้วย

อนึ่งผู้รับโอนจะใช้บุริมสิทธิใดๆ ที่ตนมีอยู่เกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องในกรณีบังคับยึดทรัพย์ หรือล้มละลายนั้นก็ได้”

จากมาตรา 305 สิทธิที่โอนไปพร้อมกับการโอนสิทธิเรียกร้องจึงได้แก่

- (ก) สิทธิจำนองที่เกี่ยวพันกับสิทธิเรียกร้องที่โอนไป
- (ข) สิทธิจำนำที่เกี่ยวพันกับสิทธิเรียกร้องที่โอนไป
- (ค) สิทธิอันเกิดแต่การค้ำประกันสิทธิเรียกร้องที่ได้โอนไป³¹
- (ง) บุริมสิทธิที่เกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องที่ได้โอนไป

ข้อสังเกต

1. สำหรับการโอนสิทธิเรียกร้องเพื่อชำระหนี้แม้การโอนสมบูรณ์เพราะได้ทำตามแบบเรียบร้อยทั้งได้มีการบอกกล่าวไปยังลูกหนี้แห่งสิทธิอันทำให้สามารถยกการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นขึ้นต่อสู้ลูกหนี้แห่งสิทธิได้แล้วก็ตาม ก็ยังไม่ทำให้หนี้ตามสิทธินั้นระงับสิ้นไปจนกว่าลูกหนี้แห่งสิทธิจะได้ชำระหนี้ตามสิทธิเรียกร้องที่โอนไปให้แก่ผู้รับโอนไปให้แก่ผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องเรียบร้อยแล้วเมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ

2. แม้โดยผลของการโอนสิทธิเรียกร้องจะทำให้ผู้รับโอนเข้าไปแทนที่เจ้าหนี้เดิมในหนี้อันเดิมและผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องในฐานะเจ้าหนี้จะมีสิทธิได้รับชำระหนี้ก็ตาม แต่หากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้หรือไม่อยู่ในฐานะที่จะชำระหนี้ได้ก็จะเกิดประเด็นว่าผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องจะกลับไปใช้สิทธิต่อผู้โอนสิทธิเรียกร้องได้อย่างไรบ้างหรือไม่³²

³¹ ดูตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ 6507/2550 เล่มที่ 11 หน้า 111 (สำนักงานศาลยุติธรรม) การที่ ส. โจทก์ รับโอนสิทธิเรียกร้องจากบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ที่มีต่อจำเลยทั้งสี่และได้บอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังจำเลยทั้งสี่เรียบร้อยแล้ว โจทก์ย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้จำเลยทั้งสี่ชำระหนี้ตามสัญญากู้เงินและสัญญาค้ำประกันแก่โจทก์ตามมาตรา 306 วรรคหนึ่ง ทั้งนี้ไม่ว่าจำเลยทั้งสี่จะตกลงด้วยหรือไม่ก็ตาม

³² ดูตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ 2408/2551 ตอนที่ 4 หน้า 700 การที่จำเลยที่ 1 โอนสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ของตนให้โจทก์และโจทก์ตกลงชำระค่าตอบแทนให้ โดยมีข้อสัญญาว่าหากลูกหนี้ไม่ยอมชำระหนี้หรือไม่สามารถชำระหนี้ได้ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนหรือไม่ต้องชำระหนี้แก่ผู้รับโอนไม่ว่าด้วยกรณีใดๆ ผู้โอนตกลงยอมชดเชยค่าเสียหายให้เป็นเงินเท่าจำนวนที่ลูกหนี้ไม่ชำระพร้อมดอกเบี้ยร้อยละสิบห้าต่อปีนับแต่วันผิดนัด

3.9 ผลของการโอนต่อบุคคลภายนอก

3.9.1 ผลของการโอนต่อบุคคลภายนอกที่เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ผู้โอน

เมื่อการโอนสิทธิเรียกร้องได้ทำถูกต้องตามแบบและได้มีการบอกกล่าวหรือได้รับความยินยอมจากลูกหนี้แห่งสิทธิเป็นหนังสือแล้วเท่ากับผู้รับโอนเข้าแทนที่เจ้าหนี้เดิมที่จะได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ เจ้าหนี้เดิมเมื่อไม่มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้อีกแล้ว เจ้าหนี้ของเจ้าหนี้เดิมย่อมไม่อาจใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตนได้อีก เท่ากับการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นยกขึ้นต่อผู้บุคคลภายนอกได้ เช่นเดียวกับที่ยกขึ้นต่อผู้ลูกหนี้แห่งสิทธิได้

3.9.2 ผลของการโอนที่มีต่อบุคคลภายนอกในกรณีของการโอนต่างราย

หากเจ้าหนี้ผู้มีสิทธิได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ได้โอนสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้นั้นให้แก่บุคคลภายนอกหลายรายด้วยกันก็จะเกิดปัญหาดังต่อไปนี้

(1) เจ้าหนี้ที่โอนสิทธิเรียกร้องให้บุคคลภายนอกซึ่งเป็นผู้รับโอนรายที่ 1 และได้ทำเป็นหนังสือเรียบร้อยแล้ว จะมีสิทธิเรียกร้องที่จะโอนไปให้บุคคลภายนอกรายอื่นอีกหรือไม่

(2) ระหว่างบุคคลภายนอกผู้รับโอนหลายรายนั้น รายใดจะมีสิทธิดีกว่ากันในการเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้

ประเด็นแรกที่จะต้องพิจารณาคือ หากเจ้าหนี้โอนสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ของตนให้บุคคลภายนอกหลายรายเป็นลำดับกันไปโดยทุกรายได้ทำเป็นหนังสือ แต่บทบัญญัติของกฎหมายมิได้บัญญัติถึงผลของการโอนระหว่างผู้โอนและผู้รับโอนแต่ละรายว่าการโอนรายที่สองนี้ไม่สมบูรณ์หรือตกเป็นโมฆะแต่อย่างใด แต่กลับมีบทบัญญัติในมาตรา 307 เรื่องการโอนต่างรายไว้ดังนี้ “ถ้าพิพาทอ้างสิทธิในการโอนต่างราย โอนรายใดได้บอกกล่าวหรือตกลงกันก่อน โอนรายนั้นมีสิทธิดีกว่าโอนรายอื่นๆ” ซึ่งเป็นการบัญญัติถึงผลของการโอนต่างรายที่มีต่อลูกหนี้ว่าใครจะมีสิทธิดีกว่ากันในการเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ ดังนั้น ในกรณีตัวอย่างกฎหมายสนใจเพียงว่าวัตถุประสงค์ของการโอนจะบรรลุ

จนกว่าผู้รับโอนจะได้รับชำระหนี้จนครบ เมื่อใดที่ไม่ได้รับชำระหนี้ตามสิทธิเรียกร้องดังกล่าว จึงฟ้องให้จำเลยที่ 1 รับผิดชอบสัญญาโอนสิทธิเรียกร้องได้ และเมื่อไม่มีกฎหมายกำหนดอายุความไว้เป็นการเฉพาะการฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องจึงมีอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 193/30 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ได้ก็ต่อเมื่อผู้รับโอนเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ และตามกฎหมาย ผู้รับโอนเพียงรับโอนมาถูกต้องตามแบบเท่านั้นไม่ทำให้อ้างสิทธิต่อลูกหนี้ได้ ผู้รับโอนจำต้องบอกกล่าวหรือได้รับความยินยอมจากลูกหนี้ตามมาตรา 306

แต่กรณีของการโอนสิทธิต่างราย มาตรา 307 บัญญัติถึงผู้รับโอนที่บอกกล่าวหรือตกลงกับลูกหนี้ก่อนผู้รับโอนคนอื่นมีสิทธิในการได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ดีกว่าผู้รับโอนที่ยังไม่ได้บอกกล่าวหรือยังไม่ได้ตกลง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะลูกหนี้ไม่สามารถทราบได้ว่าเจ้าหนี้ได้โอนสิทธิเรียกร้องในการเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้กับใครไปบ้าง เนื่องจากโดยหลักของการโอนสิทธิเรียกร้องเจ้าหนี้สามารถทำได้เองโดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากลูกหนี้ ดังนั้นจึงน่าจะเป็นการถูกต้องว่าใครทำให้ลูกหนี้รู้ก่อนว่าเป็นผู้รับโอน คนนั้นก็มิสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้และลูกหนี้ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ด้วย ส่วนผู้รับโอนที่ไม่ได้บอกกล่าวหรือบอกกล่าวภายหลังก็ไม่อาจเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้แก่ตนได้ ได้แต่จะไปเรียกร้องกับผู้โอนเป็นอีกส่วนหนึ่งแล้วแต่ว่ามูลแห่งการโอนเป็นอะไร

ปัญหาว่า

1. การโอนสิทธิเรียกร้องบางส่วนจะสามารถทำได้หรือไม่³³

ดังเช่นกรณีของเจ้าหนี้หลายคนในหนี้ที่แบ่งชำระได้ เจ้าหนี้แต่ละคนย่อมโอนสิทธิในส่วนที่ตนจะได้รับชำระหนี้ไปยังบุคคลภายนอกตามหลักเกณฑ์ของการโอนสิทธิเรียกร้องได้ หรือแม้แต่ในกรณีของเจ้าหนี้ร่วมที่เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่งมีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้สิ้นเชิงได้ก็สามารถโอนสิทธิเรียกร้องไปยังบุคคลภายนอกได้เฉพาะส่วนของตนโดยเมื่อการโอนสิทธิเรียกร้องสมบูรณ์และบอกกล่าวให้ลูกหนี้ทราบเป็นหนังสือแล้วก็จะส่งผลให้ผู้รับโอนเข้าไปแทนที่เจ้าหนี้ผู้โอนในฐานะของเจ้าหนี้ร่วมซึ่งมีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้สิ้นเชิงได้ การโอนสิทธิเรียกร้องบางส่วนจึงสามารถกระทำได้

2. ปัญหาว่าการโอนสิทธิตามสัญญาเช่าเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องหรือไม่

³³ นักกฎหมายอิตาเลียนเขียนไว้ชัดเจนว่าวัตถุแห่งสิทธิเรียกร้องที่จะโอนนั้นอาจเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องทั้งหมดหรือแต่เพียงบางส่วนก็ได้ รายละเอียดใน Bianca C.ritto M., Diritto Civile : IV L'Obbligazione ristampata emendate (Giuffrè : Milano), 1993, p. 558.

การโอนสิทธิตามสัญญาเช่าเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องอย่างหนึ่งตามที่นักกฎหมายหลายท่านก็เห็นเช่นนั้น แต่เมื่อได้พิจารณาถึงผลของการโอนสิทธิตามสัญญาเช่าและพบว่ามีความแตกต่างจากการโอนสิทธิเรียกร้อง การโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญาเช่าน่าจะเป็นการโอนสัญญามากกว่า³⁴

3. ปัญหาการโอนสิทธิเรียกร้องในสัญญาต่างตอบแทน³⁵

ในสัญญาต่างตอบแทนเนื่องจากคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างเป็นทั้งเจ้าหนี้และลูกหนี้ซึ่งกันและกัน ในทางปฏิบัติจึงเกิดปัญหาว่าเจ้าหนี้ในสัญญาต่างตอบแทน หากประสงค์จะโอนเฉพาะสิทธิเรียกร้องคือด้านที่ตนเป็นเจ้าหนี้ไปให้บุคคลภายนอกโดยไม่โอนหนี้หรือความเป็นลูกหนี้ไปด้วยได้หรือไม่

ปัจจุบันแนวคำพิพากษาแยกออกเป็น 2 แนว แนวแรก ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าโอนเฉพาะสิทธิเรียกร้องในสัญญาต่างตอบแทนได้ด้วยวิธีการของการโอนสิทธิเรียกร้องธรรมดา แนวที่สอง ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า โอนเฉพาะสิทธิเรียกร้องไม่ได้ต้องโอนหนี้ด้วยและต้องทำเป็นแปลงหนี้ใหม่ด้วยเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้และลูกหนี้ไปพร้อมกัน แต่ท่านศาสตราจารย์จิติ ดิสงฆ์ ได้หมายเหตุไว้ท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาหลายฉบับว่าความเป็นเจ้าหนี้ลูกหนี้ในสัญญาต่างตอบแทนแยกกันได้ จึงสามารถโอนเฉพาะสิทธิเรียกร้องได้³⁶

3.4.1.2 การโอนหนี้ที่ต้องชำระตามเขาสั่ง

³⁴ สนันท์กรณ (จำปี) โสคติพันธุ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะเช่าทรัพย์-เช่าซื้อ พร้อมคำอธิบายในส่วนพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมและกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, พิมพ์ครั้งที่ 5 แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2554), น. 112-114.

³⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2618/2549 ตอนที่ 8 หน้า 1534 ข้อตกลงตามสัญญาซื้อขายที่ดินระหว่างจำเลยที่ 1 กับจำเลยที่ 2 เป็นเรื่องที่จำเลยที่ 1 โอนสิทธิและหน้าที่ในการปฏิบัติตามสัญญาซื้อขายที่มีอยู่แก่โจทก์ให้จำเลยที่ 2 มิใช่แต่เพียงการโอนสิทธิเรียกร้อง กรณีมิใช่การโอนสิทธิเรียกร้องจึงไม่อาจนมาตรา 306 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับได้

³⁶ สนันท์กรณ (จำปี) โสคติพันธุ์, คำอธิบายนิติกรรม – สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง, พิมพ์ครั้งที่ 16 แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2554), น. 437.

การโอนหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง หมายถึงกรณีที่ลูกหนี้ต้องชำระหนี้ให้เจ้าหนี้หรือบุคคลที่เจ้าหนี้สั่งให้ชำระ โดยบุคคลผู้มีสิทธิได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ในกรณีนี้ต้องรับโอนตราสารไปไว้ในความครอบครองและในการโอนนั้นผู้โอนต้องสลักหลังตราสารให้ด้วย ซึ่งแม้การโอนหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งจะมีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติไว้เป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปในมาตรา 309 – 312 แต่ในรายละเอียดแล้ว กรณีหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนี้จะมีบทบัญญัติเฉพาะบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นการเฉพาะในแต่ละกรณีอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องตัวเงิน ในตราส่ง ใบประทวนสินค้า ใบรับของในคลังสินค้า ฯลฯ ซึ่งโดยหลักการใช้กฎหมายจึงต้องเป็นไปตามกฎหมายเฉพาะอยู่แล้ว

3.4.1.3 การโอนหนี้อันพึงต้องชำระต่อผู้ถือ

ดังได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า บุคคลใดที่ถือตราสารเป็นบุคคลที่เป็นเจ้าหนี้คือมีสิทธิได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ ดังนั้นเจ้าหนี้ผู้ถือตราสารอาจโอนสิทธิตามตราสารนั้นไปให้บุคคลภายนอกได้ก็แต่ด้วยการส่งมอบเอกสารให้บุคคลภายนอกไป และไม่ว่าตราสารจะเปลี่ยนมือไปยังบุคคลภายนอกก็ทอดก็ตาม บุคคลผู้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ก็คือบุคคลผู้ถือตราสารนั้นเป็นสำคัญ เนื่องจากสิทธิในการได้รับชำระหนี้แสดงออกด้วยตราสารที่ถืออยู่ และตราสารประเภทนี้โอนได้ด้วยการส่งมอบเท่านั้น ดังนั้นลูกหนี้จะยกข้อต่อสู้ต่อเจ้าหนี้เดิมขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้รับโอนโดยสุจริตไม่ได้ เว้นแต่ที่ปรากฏในตัวตราสารนั่นเอง หรือที่มีขึ้นเป็นธรรมดาสืบจากลักษณะแห่งตราสารนั้นตามมาตรา 313 ประกอบมาตรา 312 โดยมาตรา 313 บัญญัติว่า “บทบัญญัติแห่งมาตราก่อนนี้ ท่านให้ใช้บังคับตลอดถึงหนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือหนี้ด้วย แล้วแต่กรณี”

3.3.2 มาตรการทางกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

3.4.2.1 หลักทั่วไปในการบังคับคดีของเจ้าหนี้ตามมูลหนี้ในคำพิพากษา ภายหลังศาลได้มีคำพิพากษาในคดีแพ่งแล้วแม้ว่าคดีจะยังไม่ถึงที่สุด คู่ความฝ่ายที่ชนะคดีก็สามารถขอให้ทำการบังคับคดีได้ ทั้งนี้เนื่องจากภายหลังศาลพิพากษาแล้ว คำพิพากษาย่อมผูกพันคู่ความนับตั้งแต่วันที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งตามมาตรา 145 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกา และการพิจารณาใหม่ คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ๆ ให้ถือว่าผูกพันคู่ความในกระบวนการ

พิจารณาของศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง นับตั้งแต่วันที่ได้พิพากษาหรือมีคำสั่ง จนถึงวันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ถูกเปลี่ยนแปลง แก้ไข กลับหรือคงเสีย ถ้าหากมี ถึงแม้ศาลจะได้กล่าวไว้โดยทั่วไปว่า ให้ใช้คำพิพากษาบังคับแก่บุคคลภายนอก ซึ่งมีได้เป็นคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลด้วยก็ดี คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นย่อมไม่ผูกพันบุคคลภายนอก เว้นแต่ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 142 (1), 245 และ 274 และในข้อต่อไปนี้

(1) คำพิพากษาเกี่ยวกับฐานะหรือความสามารถของบุคคล หรือคำพิพากษาสั่งให้เลิกนิติบุคคล หรือคำสั่งเรื่องล้มละลายเหล่านี้ บุคคลภายนอกจะยกขึ้นอ้างหรือจะใช้ยันแก่บุคคลภายนอกก็ได้

(2) คำพิพากษาที่วินิจฉัยถึงกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินใด ๆ เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อาจใช้ยันแก่บุคคลภายนอกได้ เว้นแต่บุคคลภายนอกนั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมีสิทธิดีกว่าการอุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นเหตุในการทุเลาการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 231 บัญญัติว่า “การยื่นอุทธรณ์ย่อมไม่เป็นการทุเลาการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น แต่คู่ความที่ยื่นอุทธรณ์อาจยื่นคำขอต่อศาลอุทธรณ์ไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนพิพากษา โดยทำเป็นคำร้องชี้แจงเหตุผลอันสมควรแห่งการขอ ให้ศาลอุทธรณ์ทุเลาการบังคับไว้

คำขอเช่นนั้นให้ผู้อุทธรณ์ยื่นต่อศาลชั้นต้นได้จนถึงเวลาที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้อุทธรณ์ ถ้าภายหลังศาลได้มีคำสั่งเช่นนั้นแล้วให้ยื่นตรงต่อศาลอุทธรณ์ ถ้าได้ยื่นคำขอต่อศาลชั้นต้นก็ให้ศาลรีบส่งคำขอนั้นไปยังศาลอุทธรณ์ ในกรณีที่มิเหตุฉุกเฉินอย่างยิ่งเมื่อศาลชั้นต้นได้รับคำขอไว้ก็ให้มีอำนาจทำคำสั่งให้ทุเลาการบังคับไว้รอคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาลอุทธรณ์ในคำขอเช่นนั้น

ถ้าผู้อุทธรณ์วางเงินต่อศาลชั้นต้นเป็นจำนวนพอชำระหนี้ตามคำพิพากษารวมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมในการฟ้องร้องและการบังคับคดี หรือได้หาประกันมาให้สำหรับเงินจำนวนเช่นว่านั้นเงินเป็นที่พอใจของศาล ให้ศาลที่กล่าวมาแล้วงดการบังคับคดีไว้ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 295 (1)

เมื่อได้รับคำขอเช่นนั้น ศาลอุทธรณ์จะอนุญาตให้ทุเลาการบังคับไว้ในกรณีที่มิเหตุฉุกเฉินก็ได้ โดยมีต้องฟังคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง แต่ในกรณีเช่นนั้น ให้ถือว่าคำสั่งนี้เป็นการชั่วคราวจนกว่าศาลจะได้ฟังคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งในภายหลัง ถ้าศาลมีคำสั่งให้ทุเลาการบังคับไว้ตามที่ขอ คำสั่งนี้อาจอยู่ภายใต้

บังคับเงื่อนไขใด ๆ หรือไม่ก็ได้ ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้อุทธรณ์ทำทัณฑ์บนว่าจะไม่ยกย้ายจำนำทรัพย์สินของตนในระหว่างอุทธรณ์ หรือให้หาประกันมาให้ศาลให้พอกับเงินที่ต้องใช้ตามคำพิพากษา หรือจะให้วางเงินจำนวนนั้นต่อศาลก็ได้ ถ้าผู้อุทธรณ์ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนั้น ศาลจะสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้อุทธรณ์นั้นก็ได้ และถ้าทรัพย์สินเช่นนั้น หรือส่วนใดส่วนหนึ่งเป็นสังหาริมทรัพย์ ศาลอาจมีคำสั่งให้เอาออกขายทอดตลาดก็ได้ ถ้าปรากฏว่าการขายนั้นเป็นการจำเป็นและสมควร เพราะทรัพย์สินนั้นมีสภาพเป็นของเสียได้ง่ายหรือว่าการเก็บรักษาไว้ในระหว่างอุทธรณ์น่าจะนำไปสู่ความยุ่งยากหรือจะต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก”

ดังนั้นเมื่อไม่มีการชำระหนี้ตามคำพิพากษาของศาลแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงมีหน้าที่ในการจะดำเนินกา บังคับคดีตามคำพิพากษาเพื่อให้คำพิพากษาเกิดผลสัมฤทธิ์ได้ ซึ่งในการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลในคดีแพ่งนั้นสามารถทำได้หลายวิธีการขึ้นอยู่กับลักษณะของคำพิพากษาว่า ประสงค์จะให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องชำระหนี้ด้วยวิธีการใด กล่าวคือ เป็นการชำระหนี้ด้วยตัวเงิน หรือชำระหนี้ด้วยการกระทำ ทั้งนี้ อาจมีกรณีที่ไม่ต้องมีการบังคับคดีตามคำพิพากษาก็ได้หากว่าคำพิพากษานั้นสามารถใช้แสดงเจตนาแทนลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ เช่น กรณีฟ้องขอให้เพิกถอนนิติกรรมต่าง ๆ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้กำหนดรายละเอียดขั้นตอนที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องพิจารณาดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 นั้นซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของ ศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ(เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ขอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ภายในสิบปีนับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยอาศัยและตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น” ระยะเวลาภายใน 10 ปีนี้เป็นสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่จะบังคับคดีเมื่อใดก็ได้ นอกจากนี้เมื่อมีการบังคับคดีไปแล้วเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะงดการบังคับคดี หรือถอนการบังคับคดีเสียก็ได้ หากกรณีมีลูกหนี้ร่วมตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเลือกที่จะบังคับคดีกับผู้ใด ก่อนหลังหรือจะไม่ทำการบังคับคดีกับผู้ใดก็ได้ ทั้งนี้

เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่จะทำการบังคับคดีภายในระยะเวลา ดังกล่าวจะต้องดำเนินการตามขั้นตอน คือ

(1) ขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี

(2) เมื่อศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้วต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ ว่าศาลได้มีการออกหมายบังคับคดีและ

(3) แจ้งความประสงค์ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบว่าประสงค์จะทำการบังคับคดีเอาทรัพย์สินใดของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ดำเนินการดังกล่าวครบถ้วนแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะดำเนินการบังคับคดีโดยการยึดทรัพย์อายัดทรัพย์ หรือขายทอดตลาดทรัพย์ที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ได้แสดงความประสงค์ไว้ในภายหลังจากพ้นระยะเวลาในการบังคับคดีไปแล้วก็ย่อมสามารถทำได้ สำหรับการพิจารณาว่าสิทธิที่จะร้องขอให้บังคับภายใน 10 ปี นั้นแม้ว่าจะให้เริ่มนับตั้งแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง

3.3.3 มาตรการทางกฎหมายพิเศษ

3.3.3.1 พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ.2541

กฎหมายฉบับนี้บัญญัติขึ้นสมัยวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้สถาบันการเงินอยู่ได้โดยสามารถขายหนี้ด้อยคุณภาพออกไป และลดภาระของสถาบันการเงินโดยไม่ต้องเพิ่มทุน โดยให้บริษัทจำกัดที่จดทะเบียนกับธนาคารแห่งประเทศไทยรับซื้อหรือรับจ้างบริหารหรือรับโอนสินทรัพย์ด้อยคุณภาพของสถาบันการเงิน หรือสินทรัพย์ของสถาบันการเงินที่ถูกกระبحการดำเนินการ เลิก หรือถูกเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์ ธุรกิจเงินทุน หรือธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ ตลอดจนหลักประกันของสินทรัพย์นั้นเพื่อนำมาบริหารหรือจำหน่ายจ่ายโอนต่อไป

การโอนสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายฉบับนี้ หากมอบให้เจ้าหนี้เดิมเป็นตัวแทนเรียกเก็บและรับชำระหนี้ ก็ไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ตามมาตรา 306 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ไม่กระทบกระเทือนสิทธิของลูกหนี้ที่จะยกข้อต่อสู้ตามมาตรา 308 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่หากเปลี่ยนตัวแทนเรียกเก็บรับชำระหนี้ บริษัทบริหารสินทรัพย์ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ ในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะรักษาความมั่นคงของระบบสถาบัน

การเงิน และหากปล่อยเนิ่นช้าอาจเกิดความเสียหายแก่ประโยชน์ของประชาชนในการโอนทรัพย์สินที่ได้รับความเห็นชอบจากธนาคารแห่งประเทศไทย การบอกกล่าวการโอนอาจกระทำโดยประกาศรายการพร้อมรายละเอียดตามสมควรในระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์และโฆษณาในหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายอย่างน้อยหนึ่งฉบับเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสามวัน และให้ถือว่าเป็นการบอกกล่าวการโอนตามมาตรา 306 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

สำหรับสิทธิเรียกร้องที่โอนไปนั้นบริษัทบริหารสินทรัพย์สามารถเรียกเก็บดอกเบี้ยจากลูกหนี้ตามสัญญาเดิมได้ไม่เกินอัตราดอกเบี้ยตามสัญญาเดิม ณ วันที่รับโอนมาแต่ถ้าสัญญาเดิมได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยเป็นอัตราลอยตัวและไม่มีฐานในการคำนวณของสถาบันการเงินเดิมให้อ้างอิงได้ ให้คำนวณอัตราดอกเบี้ยตามหลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด และมีให้นำมาตรา 654 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับแต่จะเรียกเก็บดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนดมิได้

ในกรณีที่ มีการฟ้องบังคับสิทธิเรียกร้องเป็นคดีอยู่ในศาลให้บริษัทบริหารสินทรัพย์เข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทนในคดีดังกล่าวและ หากศาลได้มีคำพิพากษาบังคับตามสิทธิเรียกร้องนั้นแล้ว ก็ให้เข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาคดีนั้น

3.3.3.2 พระราชกำหนดบรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทย พ.ศ.2544

พระราชกำหนดบรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทย พ.ศ.2544³⁷ เป็นกฎหมายตั้งบรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทย (บสท.) มีวัตถุประสงค์ในการบริหารสินทรัพย์ด้วยคุณภาพของสถาบันการเงินและบริษัทบริหารสินทรัพย์ ปรับโครงสร้างหนี้และปรับโครงสร้างกิจการ ทั้งนี้ โดยการรับโอนสินทรัพย์ด้วยคุณภาพของสถาบันการเงินและบริษัทบริหารสินทรัพย์ รวมตลอดทั้งสิทธิอื่นใดเหนือทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันการชำระหนี้สำหรับสินทรัพย์ด้วยคุณภาพนั้น หรือโดยการใช้มาตรการอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่การฟื้นฟูเศรษฐกิจหรือความมั่นคงของประเทศ โดยให้สถาบันการเงินหรือบริษัทบริหาร

³⁷ พระราชกำหนดบรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทย พ.ศ. 2544 มาตรา 30

พระราชกำหนดบรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทย พ.ศ. 2544 มาตรา 38

พระราชกำหนดบรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทย พ.ศ. 2544 มาตรา 41

สินทรัพย์ที่มีกองทุนฟื้นฟู หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจแห่งใดแห่งหนึ่งหรือรวมกันเป็นผู้ถือหุ้นเกินร้อยละห้าสิบของทุนจดทะเบียนที่ชำระแล้วโอนสินทรัพย์ที่จัดเป็นสินทรัพย์ด้อยคุณภาพ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2543 ทั้งหมดให้แก่ บสท.

สินทรัพย์ด้อยคุณภาพที่โอนให้แก่ บสท. ให้ บสท. ลงโฆษณาหรือรายละเอียดที่เป็นสาระสำคัญในระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์และหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายอย่างน้อย 1 ฉบับ เป็นเวลาติดต่อกันหรือจะบอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้แต่ละรายก็ได้ให้ถือว่าเป็นการบอกกล่าวการโอนตามมาตรา 306 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว

ในคดีที่สถาบันการเงินหรือบริษัทบริหารสินทรัพย์ฟ้องเป็นคดีต่อศาลเกี่ยวกับสินทรัพย์ด้อยคุณภาพที่ บสท. รับโอนมาตามพระราชกำหนดนี้ ให้ บสท. เข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทน ในการนี้ บสท. อาจคัดค้านเอกสารที่ได้ยื่นไว้แล้ว ถ้าม้านหรือคัดค้านพยานที่สืบไปแล้วได้ หากศาลมีคำพิพากษาบังคับคดีตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ บสท. เข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้น

3.3.3.3 พระราชกำหนดการปฏิรูปสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540

เนื่องจากวิกฤตทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ทำให้เกิดปัญหาแก่ระบบสถาบันการเงิน จึงตั้งองค์การปฏิรูประบบสถาบันการเงินขึ้น(ปรส.) ให้สถาบันการเงินจัดทำแผนแก้ไขฟื้นฟูสถาบันการเงินที่ถูกระงับการดำเนินการตามคำสั่งของรัฐมนตรีกระทรวงการคลังลงวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2540 และวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2540 การดำเนินงานภายใต้การควบคุมขององค์การปฏิรูประบบสถาบันการเงิน เพื่อแก้ไขปัญหาระบบสถาบันการเงินและฟื้นฟูฐานะของสถาบันการเงินที่ประสบปัญหา และคุ้มครองผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ของสถาบันการเงินส่วนกรณีสถาบันการเงินที่ไม่อาจดำเนินการต่อไปได้นั้น จำเป็นจะต้องมีมาตรการพิเศษผ่อนคลายจากกรณีทั่วไปในเรื่องการขายทรัพย์สินของสถาบันการเงิน เพื่อให้เกิดสภาพคล่องทางเศรษฐกิจให้ความเชื่อมั่นแก่ผู้ซื้อทรัพย์สิน

ตามกฎหมายดังกล่าว มีการจัดตั้งองค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ปรส.) มีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูฐานะ และช่วยเหลือผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ที่สุจริตของบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ที่ถูกระงับการดำเนินการ ตลอดจนชำระบัญชีบริษัทที่ถูกระงับการดำเนินการในกรณีที่บริษัทดังกล่าวไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้บริษัทที่ถูกระงับการดำเนินการต้องเสนอ

แผนเพื่อแก้ไขฟื้นฟูฐานะต่อคณะกรรมการ ปรส. เพื่อขอความเห็นชอบ ในกรณีที่คณะกรรมการ ปรส. เห็นว่า บริษัทได้ดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูจนสามารถดำเนินกิจการของตนเองต่อไปได้ หรือควบกิจการ หรือโอนกิจการให้กับสถาบันการเงินอื่นตามแผนเพื่อแก้ไขฟื้นฟูแล้วให้รายงานต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และถ้ารัฐมนตรีโดยคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทยเห็นว่าควรอนุญาตให้คณะกรรมการ ปรส. มีคำสั่งให้บริษัทดังกล่าวดำเนินกิจการต่อไปได้ และอำนาจหน้าที่ของ ปรส. เป็นอันสิ้นสุดลง³⁸

การโอนสิทธิเรียกร้องของบริษัทที่ถูกระงับการดำเนินกิจการ ไปยังสถาบันการเงินอื่น ให้ทำได้โดยไม่ต้องบอกกล่าวการโอนตาม ไปยังลูกหนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 แต่ลูกหนี้ยังคงมีสิทธิยกข้อต่อสู้ตามมาตรา 308 วรรคสอง³⁹

³⁸ ชาญกมล ลิมาคุณาวุฒิ, “สรุปสาระสำคัญของพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ.2540 ศูนย์ข้อมูลศูนย์ข้อมูลกฎหมายกลาง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ตุลาคม 2557 ,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2559, จาก http://web.krisdika.go.th/data/lawabout/lawdetail/lawdetail_122.htm

³⁹ พระราชกำหนดการปฏิรูปสถาบันการเงิน มาตรา 27